

**LUOKANOPETTAJA LIKUNNANOPETTAJANA
– LUOKANOPETTAJIEN LIKUNTAPEDAGOGISET JA
LIKUNTADIDAKTISET TAIOT**

Maaria Nortunen

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Syksy 2009
Liikuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Nortunen, M. 2009. Luokanopettaja liikunnanopettajana: Luokanopettajien liikuntapedagogiset ja liikuntadidaktiset taidot. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 82 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää luokanopettajien koettuja opetustaitoja liikunnassa. Tutkimuksessa selvitetään sukupuolen, koulutuksen ja työssäolovuosien yhteyttä koettuihin opetustaitoihin. Kohderyhmänä on Kouvolan alueen alakoulujen luokanopettajat. Kyselyyn vastasi 81 luokanopettajaa. Tietoa koetuista opetustaidoista kerättiin kyselylomakkeella, joka sisälsi 50 eri liikunnanopetustaitoa. Eri taitoja luokanopettajat arvioivat asteikolla 1–7 (1=erittäin heikko, 7=erinomainen).

Aineisto analysoitiin faktorianalyysia, t-testiä sekä korrelaatiota avuksi käyttäen. Faktorianalyysi tuotti 10 eri opetusulottuvuutta, jotka tiivistettiin yhdeksäksi eri opetustaidoksi: 1. Pedagogiset ja didaktiset taidot, 2. Liikutakasvatustaidot, 3. Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen, 4. Turvallisuus, 5. Oman opetuksen kehittäminen ja oppilaiden kuuntelutaito, 6. Vuorovaikutustaidot, 7. Muu suhdetoiminta, 8. Instruktionanto- ja arviointitaito ja 9. Opetussuunnitelmien käyttö suunnittelun tukena.

Luokanopettajat kokivat hallitsevansa parhaiten vuorovaikutustaidot sekä instruktionanto- ja oppilaan kuuntelemisen taidon. Heikoimmin he kokivat hallitsevansa opetussuunnitelmien käytön suunnittelun tukena sekä muuhun suhdetoimintaan liittyvät taidot. Miesten ja naisten välisiä keskiarvoja tarkasteltaessa voitiin havaita, että miehet kokivat olevansa kaikissa taidoissa naisia parempia. Tilastollisesti merkitsevästi miehet kokivat olevansa naisia parempia instruktionanto- ja oppilaan arviointitaidoissa. Koulutustaustaa tarkasteltaessa liikunnan perusopinnot suorittaneet luokanopettajat kokivat pedagogiset ja didaktiset -taitonsa sekä liikuntakasvatustaitonsa erittäin merkitsevästi paremmaksi, kuin vain pakolliset opinnot suorittaneet luokanopettajat. Työssäolovuosien määrä korreloi merkitsevästi kolmen liikuntaidon: instruktionanto- ja oppilaan arviointitaidon, motivointitaidon ja erityisoppilaan kohtaamisen sekä muun suhdetoiminnan kanssa.

Avainsanat: koululiikunta, luokanopettajat, koetut opetustaidot, liikuntapedagogiset ja -didaktiset taidot

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 LUOKANOPETTAJIEN LIKUNNANOPETTAJAKOULUTUS.....	8
2.1 Perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot.....	8
2.2 Liikunnan sivuaineopinnot, perusopinnot 25 op.....	11
2.3 Liikunnan sivuaineopinnot, aineopinnot 35 op.....	13
3 LIKUNTAPEDAGOGIIKKA.....	15
3.1 Liikunnanopettaja kasvattajana.....	16
4 LIKUNTADIDAKTIKKA.....	20
4.1 Opetuksen suunnittelu.....	21
4.1.1 Peruskoulun opetussuunnitelma.....	25
4.2 Opetusprosessi.....	27
4.2.1 Instruktio ja tehtävän demonstroiminen.....	30
4.2.2 Suorituksen tarkkailu ja ohjeiden anto suorituksen aikana.....	31
4.2.3 Palautteen anto.....	33
4.2.4 Opetusjärjestelyt eli organisointi.....	35
4.2.5 Eriyttäminen ja erityisoppilaan kohtaaminen.....	36
4.2.6 Opetusmenetelmät.....	37
4.2.7 Motivointi.....	38
4.2.8 Arviointi.....	40
4.2.9 Turvallisuus liikunnan opetuksessa.....	42
5 LIKUNNAN OPETTAJANA KEHITTYMINEN.....	43
5.1 Opettajan kehityskaari.....	44
5.2 Tutkimuksia luokanopettajien liikunnanopetustaidoista ja työssä kehittymisestä....	44
6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	48
6.1 Tutkimusongelma ja kohderyhmä.....	48
6.2 Tutkimusaineiston keruu.....	48

6.3 Käyetty mittari.....	49
6.4 Tutkimusmenetelmät.....	50
6.5 Tutkimuksen luottavuus.....	54
7 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTA.....	57
7.1 Luokanopettajien kokemat opetustaidot liikunnassa.....	57
7.2 Miesten ja naisten kokemat opetustaidot liikunnassa.....	59
7.3. Koulutustaustan merkitys liikunnan opeustaitojen kokemisessa.....	61
7.4 Työssäoloajan merkitys liikunnan opetustaitojen kokemisessa.....	63
8 POHDINTA.....	65
LÄHTEET.....	70
LIITTEET.....	74

1 JOHDANTO

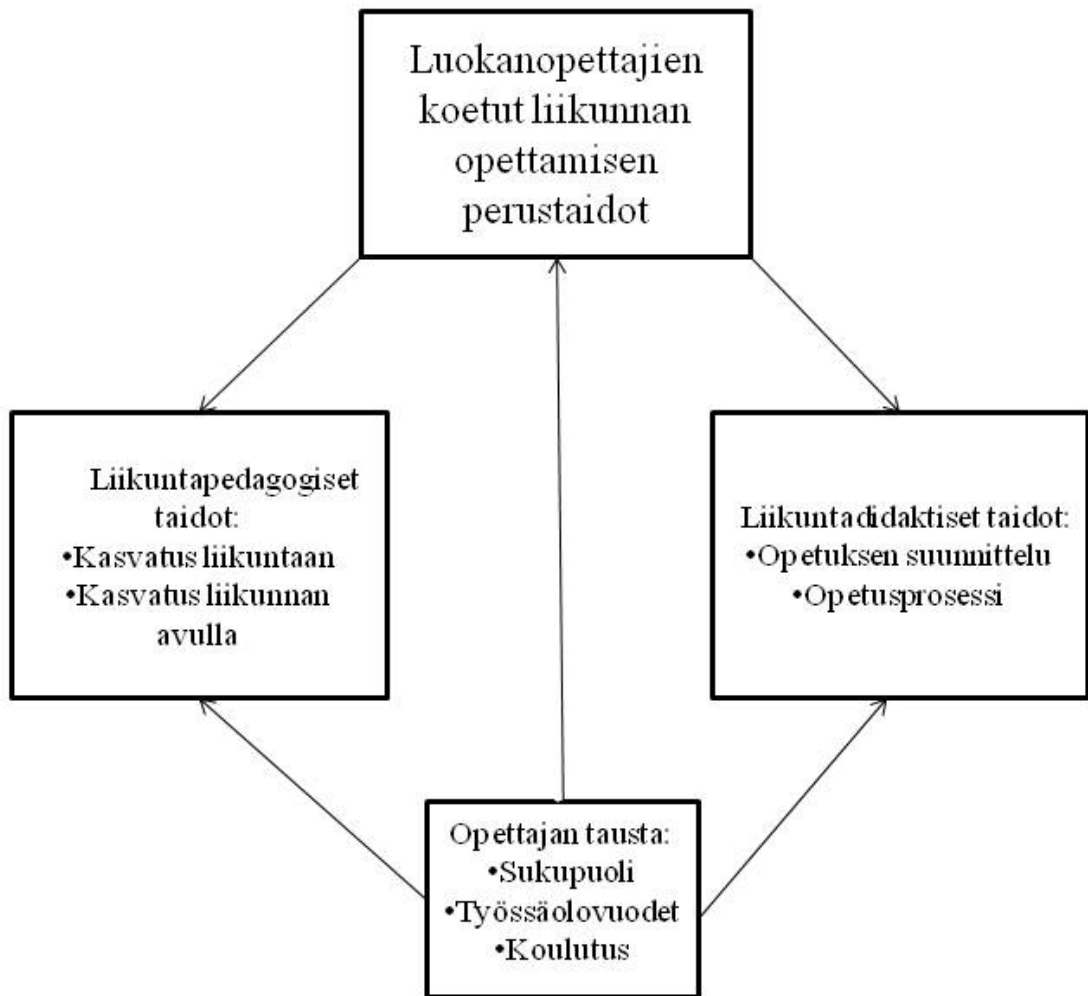
Kansalaisten sosiaalistamisessa liikuntaan on koulujen liikunnanopetuksella merkittävä asema. Totuus on, että valtaosa oppivelvollisuusajan liikunnanopetuksesta tapahtuu alakoulussa. Siksi alakoulun luokanopettajilla on suuri haaste sosiaalistaa lapset liikuntaan. Lisäksi on muitakin asioita, joiden tulisi vaikuttaa liikuntaa opettavan luokanopettajan motiiveihin kasvattaa lapsia liikunnan avulla ja liikuntaan. Tiedolla oppilaiden taidoista ja taitojen kehittymisestä, fyysisen kunnon vaihtelusta ja sen merkityksestä, harrastuksista ja motiiveista, oppisisällöistä sekä opettajan ja oppilaan toiminnasta liikuntatunnilla tulisi olla vaikutuksia siihen, että opettaja haluaa kehittyä liikunnan opettajana ja opettaa lapsia liikunnalliseen elämäntapaan. (Penttinen 1995, 37–38.)

Jääskeläisen, Korpilaurin ja Tikkasen (1980, 49) mukaan lapsen kehityksessä voidaan havaita herkkyyskausia, jolloin taidot omaksutaan helpoiten. Jos lapsi ei opi tiettyä taitoa herkkyyskautena, oppiminen myöhemmin on vaikeampaa. Ensimmäinen liikunnallinen herkkyyskausi on 5–8 -vuoden iässä, jolloin motorinen kehitys tapahtuu leikkien. Lapsi oppii helposti kokonaisvaltaisia ja yksinkertaisia liikkeitä. Tämä herkkyyskausi ajoittuu alakoulun ensimmäisestä luokasta toiseen luokkaan asti. Toinen liikunnallinen herkkyyskausi on 9–12 -vuoden iässä. Tämä on liikuntataitojen oppimisen kannalta merkittävintä aikaa. Silloin opitaan uusia liikesuorituksia eli liikuntaitoja helpoimmin ja nopeimmin kuin missään muussa iässä. Tämä herkkyyskausi ajoittuu alakoulun kolmannelta kuudenteen luokkaan asti. Penttinen (1995, 37) kirjoittaa myös, että fysiologinen totuus on, että lasten motoriset taidot kehittyvät parhaiten ennen murrosikää. Koulun liikuntatunnit voivat olla myös ainut paikka, missä liikunnallisesti kömpelöt ja ylipainoiset lapset altistuvat liikunnalle.

Graham (2008, 3) kirjoittaa, että liikunnan opetus on haastava aine opettaa peruskoulussa. Liikunta poikkeaa muista oppiaineista. Opetuksessa liikunta poikkeaa opetusympäristöltään ja opetusmenetelmiltään täysin muista aineista. Esimerkiksi oppilaat ovat liikkeessä koko opetuksen ajan sen sijaan, että istuisivat pulpeteissaan. Erilainen toimintaympäristö aiheuttaa haasteita liikunnan opetuksen toteuttamiselle

Opettajan tulee omaksua monia eri taitoja saadakseen ryhmästä toimivan. Toimivuuden lisäksi tulisi opetuksen toiminta olla sellaista, että tapahtuu oppimista. Graham (2008, 4) tähdentää, että menestyvä liikunnan opettaja on kuin taiteilija, joka osaa opetuksen perustaidot ja luoda opetustunteja, jotka ovat mukaansatempaavia ja hyödyllisiä eri tasoille ja eri ominaisuuksia omaaville lapsille.

Uusikylä ja Atjonen (2005, 238) toteavat, että hyvä opetustapahtuma on monien asioiden summa. Kuka tahansa ei voi toimia opettajana. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, miten luokanopettajat kokevat liikunnanopetustaitonsa. Ei ole yhdentekevää, kuka kasvattaa lapsia liikuntaan ja liikunnan avulla. Liikunta on lapselle ja kasvavalle ihmiselle välttämätön asia terveyden kannalta. On siis tärkeää oppia liikunta-aidot sekä positiivinen liikunta-asetus. Alakoulu-aika on tälle kehitykselle otollisinta aikaa. Tämä tutkimus on suuntaa antava kartoitus luokanopettajien kokemista liikunnan opetustaidoista. Tutkimuksessa selvitetään koulutuksen, sukupuolen ja työajan yhteyttä koettuihin liikunnan opetustaitoihin (Kuvio 1). Tutkimuksen perusteella voidaan pohtia, riittääkö luokanopettajien liikuntaan saama koulutus laadukkaaseen liikunnan opetukseen. Vai tulisiko alakoulussa olla liikunnan aineopettaja? Liikunnan luonne oppiaineena on niin erilainen kuin luokkatilassa tapahtuva opetus, että on syytä pohtia, hallitsevatko luokanopettajat tarpeeksi hyvin näitä taitoja. Lisäksi voidaan pohtia, vaikka luokanopettajat hallitsisivat liikunnanopetustaitoja hyvin, miten paljon he arvostavat liikuntaa aineena muiden aineiden joukossa ja miten paljon he jaksavat panostaa liikuntatuntien suunnitteluun ja toteutukseen.

KUVIO 1. Koulutuksen, sukupuolen ja työajan yhteys liikunnan opetustaitoihin

2 LUOKANOPETTAJIEN LIIKUNNANOPETTAJAKOULUTUS

Luokanopettajaksi voi opiskella Helsingin, Jyväskylän, Hämeenlinnan, Turun, Kajaanin, Rauman ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksissa. Liikunnan koulutus opettajankoulutuslaitoksissa koostuu yleisesti perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisista opinnoista, joihin yhtenä aineena kuuluu liikunta. Lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus opiskella liikunnasta sivuainekokonaisuus, joka on yhteensä 25 opintopistettä. Turun, Rauman ja Kajaanin opettajankoulutuslaitoksissa on myös mahdollisuus opiskella liikunnan aineopinnot 30 opintopistettä, jolloin opiskelija saa valmiudet työskennellä yläkoulun ja muiden oppilaitosten liikunnanopettajana. Taulukossa 1 on kerrottu liikuntakurssien määrät ja sivuaineen opiskelumahdollisuudet oppilaitoskohtaisesti.

2.1 Perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaiset opinnot

Kaikki luokanopettajaopiskelijat opiskelevat 60 opintopistettä perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisia opintoja (POM-opinnot). Yhtenä aihealueena on liikunta.

Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa liikunnan opinnot koostuvat kuudesta opintopisteestä ja kolmesta eri liikuntakurssista. Ensimmäinen kahden opintopisteen kurssi koostuu salityöskentelystä. Kurssin tavoitteena on tutustua liikunnan opetuksen opetussuunnitelmiin. Kurssilla opetellaan perusopetuksen liikunnan opetussuunnitelman toteutumista käytännön tasolla. Tarkempina oppisisältöinä ovat voimistelu ja tanssi. Toinen kahden opintopisteen kurssi koostuu pelikoulutuksesta. Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan kasvua opettajana ja herättää ajatuksia toiminnallisten ja vuorovaikutteisten palloilutuokioiden kautta palloilun mahdollisuuksista kasvun tukijana. Kurssilla perehdytään perusopetuksen palloilunopetuksen johdonmukaiseen etenemiseen yleisestä pelikoulutuksesta lajikohtaiseen. Käytännönharjoituksissa painotetaan yleisen pelikoulutuksen sisältöjä, luovaa välineiden käyttöä ja kasvatustilanteiden luomista ja ohjaamista. Kolmannella kurssilla opiskellaan liikkumista vaihtelevissa oppimisympäristöissä. Opiskelijat tutustuvat keskeisiin

koululiikuntamuotoihin ja oppivat järjestämään turvallisia, toiminnallisia ja tuloksellisia liikunnan oppimistilanteita. Jakson sisältöinä ovat hiihto, luistelu, uinti, yleisurheilu ja suunnistus. (Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008–2010.)

Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksessa ainut pakollinen liikunta-kurssi koostuu neljästä opintopisteestä. Kurssin tavoitteena on oppia tiedostamaan liikunnan kokonaisvaltainen merkitys lapsen elämässä. Kurssilla on myös tavoitteena oppia suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia toimintaympäristöjä sekä arvioimaan oppilaita, tunnistamaan liikunnan oppimisvaikeuksia, havainnoimaan ja ohjaamaan oppimista. Kurssin aikana käydään tavoitteita läpi toiminnallisesti eri liikuntalajien kautta. Perustaitoja harjoitellaan perusliikunnassa, hiihdossa, luistelussa, vesiliikunnassa, suunnistuksessa, sisä- ja ulkopalloilussa sekä voimistelussa ja tanssissa. (Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen opetusohjelma 2008–2009.)

Pakollisen kurssin lisäksi opiskelija voi valita kaksi valinnaista liikuntakurssia. Liikunnan valmistavat opinnot -kurssilla opiskelija voi kerrata peruskoulun ja lukion liikuntatunneilla oppimiaan taitoja, jos hän kokee taitonsa liikunnassa heikoksi. Kurssi sisältää ohjattuja harjoituksia ja omaa harjoittelua niissä liikuntalajien perustaidoissa, joissa opiskelijan taidot ovat puutteelliset. Tavoitteena on analysoida ennakkokäsityksiä ja valmiuksia itsestä liikkujana ja liikuntataitojen oppimista ohjaavana opettajana. Kurssin laajuus vaihtelee 1–3 opintopisteen välillä riippuen siitä, miten paljon opiskelija haluaa kerrata omia liikuntataitojaan. (Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen opetusohjelma 2008–2009.)

Toinen valinnainen liikuntakurssi on kolmen opintopisteen kurssi, joka sisältää liikkumista ja ohjaamista erilaisissa toimintaympäristöissä. Kurssilla tutustutaan myös liikunnan ohjaamisen erityispiirteisiin ja eri liikuntamuotojen välisiin yhteyksiin. Tavoitteena on laajentaa tietoja ja taitoja, joilla pyritään hyvään liikuntakasvatuksen toteuttamiseen. Tavoitteena on myös tiedostaa eri liikuntamuotojen yhteyksiä lapsen kokonaisvaltaisessa liikuntakasvatuksessa sekä tutustua liikunnanopetuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen opetusohjelma 2008–2009, 2009.)

Rauman opettajankoulutuslaitoksessa POM-opintoihin kuuluu 7 opintopistettä liikuntaa. Liikuntakurssien tavoitteena on omaksua liikuntaan, sen opettamiseen ja terveellisyyteen liittyviä valmiuksia, joita opiskelija voi käyttää perusopetuksen luokkien 0–6 liikunnan opetustilanteissa. Kurssilla harjoitellaan liikunnan peruslajeja eri oppimisympäristöissä. Kurssin aikana opiskelijan tulisi ymmärtää liikunnan ja terveyden yhteys ja liikunnan opettamisen keskeiset periaatteet sekä oppia soveltamaan niitä käytännössä. (Rauman opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajan koulutuksen opetussuunnitelma 2008.)

Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa liikuntakursseja on yhteensä kaksi. Kolmen opintopisteen liikuntakurssilla tavoitteena on perehtyä eri näkökulmista liikuntakasvatukseen kenttään ja ymmärtää koululiikunnan merkitys osana lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua. Liikunta ja terveystieto -kurssi on myös kolmen opintopisteen laajuinen. Kurssilla tutustutaan liikunnan eri toimintaympäristöihin ja terveyden edistämisen ja terveystiedon keskeisiin käsitteisiin sekä käytännön toteutukseen koulussa. Lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus valita POM-opintoihin yhden täydentävän liikuntakurssin. Koulun liikunta -kurssin tavoitteena on laajentaa opiskelijan näkemystä lasten liikunnan mahdollisuuksista koulussa. Kurssilla suunnitellaan oppilaille liikuntaprojekti. (Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajan koulutuksen opetussuunnitelma, 2009.)

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa POM-opintoihin kuuluu yksi viiden opintopisteen liikuntakurssi. Liikuntakasvatuksen perusteet -kurssin tavoitteena on antaa valmiuksia toteuttaa ja suunnitella lapsilähtöistä ja terveyttä edistävää liikuntakasvatusta alakoulussa. Kurssin tavoitteena on myös kehittää opiskelijan omia liikuntataitoja. Kurssin tulee antaa valmiuksia liikuntakasvatukseen liittyvien opetusprosessien havainnoimiseen, analysoimiseen ja arvioimiseen. Lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus valita valinnainen lapsilähtöinen liikunnanopetus alakoulussa -kurssi, jonka laajuus on kolme opintopistettä. Kurssin tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia suunnitella ja toteuttaa lapsilähtöistä liikuntaa eri toimintaympäristöissä. (Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen opetussuunnitelma 2007–2008, 2009.)

Kajaanin opettajankoulutuslaitoksessa liikuntaa opiskellaan pakollisena kuusi opintopistettä. Liikuntakursseilla opiskelija tutustuu koululiikunnan tavoitteisiin, sisältöihin ja opetusmenetelmiin. Tavoitteena on saada sellaiset tiedolliset ja taidolliset valmiudet, joilla opiskelija selviytyy perusopetuksen 0–6 luokkien liikunnan opettamisesta. Sisältönä kursseilla on eri liikuntalajeja: sisä- ja ulkopalloilu, voimistelu, hiihto, luistelu, yleisurheilu ja maasto- ja luontoliikunta. Pakollisen kurssin lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus valita vapaaehtoisesti yhden opintopisteen laajuinen liikuntakurssi lisäopetusta varten. (Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008–2011, 2009.)

Myös Helsingin yliopistossa voi lukea luokanopettajaksi. Perusopetuksessa opettettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin kuuluu kolme opintopistettä liikuntaa. Valinnaisena kurssina opiskelija voi valita neljän opintopisteen liikunnan valinnaiskurssin. (Helsingin yliopiston luokanopettajan koulutuksen opinto-opas 2008–2011, 2009.)

2.2 Liikunnan sivuaineopinnot, perusopinnot 25 op

Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksessa 25 opintopisteen sivuaineopinnot koostuvat seuraavista kursseista: Liikuntalajit, 15 op, Motorisen kehityksen ja fysiologian perusteet, 3 op, Liikunnan terveydelliset ja yhteiskunnalliset perusteet, 2 op sekä Liikunnan ainedidaktiikka ja soveltava liikuntakasvatus, 5 op. (Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008–2010.)

Liikuntalaji-kurssin tavoitteena on opetella lajitaitoja ja -tietoja seuraavissa aihealueissa: salityöskentely, pelikoulutus, ilmaisuliikunta, vesiliikunta, talviliikunta, yleisurheilu sekä suunnistus ja retkeily. Tavoitteena on oppia soveltamaan opetusta eri-ikäisille ja -tasoisille oppilaille. Motorisen kehityksen ja fysiologian perusteiden -kurssilla tavoitteena on oppia tunnistamaan liikuntaelimestön rakenteeseen ja toimintaan liittyvät peruskäsitteet sekä ymmärtää lapsen kasvun, liikehallinnan kehittymisen ja motorisen oppimisen vaiheet osana kokonaiskehitystä. Tavoitteena on myös oppia tekemään liikeanalyyskejä. Liikunnan terveydelliset ja yhteiskunnalliset perusteet -kurssilla pohditaan terveyden edistämisen kysymyksiä yksilön ja

yhteiskunnan näkökulmasta. Lisäksi perehdytään koulun terveystkasvatuksen vaikuttavuuteen sekä toiminnallisten terveystkasvatustilanteiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Liikunnan ainedidaktiikka ja soveltava liikuntakasvatus -kurssilla opiskelija perehtyy erityisen tuen tarpeessa olevien oppilaiden liikuntaan. (Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008–2010).

Jyväskylän opettajakoulutuslaitoksessa liikunnan perusopinnot koostuvat neljästä eri kurssista. Motorisen oppimisen ja liikunnan didaktiikan erityispiirteet -kurssilla perehdytään lasten fyysis-motoriseen kehitykseen sekä tutustutaan liikunnan didaktiikan erityisluonteeseen. Kurssilla fyysis-motorinen kehitys tulee ymmärtää osaksi kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Eräällä kurssilla tutustutaan liikunnan yksilölliseen ja yhteiskunnalliseen merkitykseen. Perusopinnoissa tutustutaan myös soveltavaan liikuntaan ja opetuksen yksilöintiin. Tavoitteena on saada kokemuksia soveltavan liikunnan ohjaamisesta ja oppia eri soveltamistapoja. Suuren osan perusopinnot kokonaisuudesta täyttää 16 opintopisteen liikuntalajikurssi, jossa tavoitteena on kehittää omia liikuntaitoja ja oppia opettamaan lajeja muille. Sisältönä kurssilla on yleisurheilu, voimistelu, vesiliikunta, luistelu ja jääpelit, hiihto, tanssi palloilu sekä suunnistus ja retkeily. (Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen opetusohjelma 2008–2009.)

Sekä Rauman että Turun opettajankoulutuslaitoksessa on mahdollisuus lukea liikunnan sivuaineena perusopinnot. Perusopinnot koostuvat myös neljästä eri kurssista, kuten muissakin opettajankoulutuslaitoksissa. Laajin kurssi on liikuntalajikurssi, joka on 14 opintopisteen laajuinen. Peruslajit ovat samat kuin edellisissä yliopistoissa. Kolmen opintopisteen laajuinen liikunnan terveydellisyyden ja yhteiskunnalliset perusteet -kurssin tavoitteena on oppia ymmärtämään liikunnan merkitys yksilön fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle toimintakyvylle, terveydelle ja hyvinvoinnille sekä yhteiskunnalle. Koulun liikuntakasvatus -kurssilla pyritään saavuttamaan perusvalmiudet opettaa liikuntaa peruskoulun luokilla 0–6. Perusvalmiuksiin kuuluu suunnittelu, tavoitteiden asettaminen, oppisisältöjen ja työtapojen valinta, opetusjärjestelyt ja motivointi sekä arviointi. Kolmen opintopisteen motorisen kehityksen ja fysiologian perusteet -kurssilla opiskelija tutustuu liikuntaelimistön rakenteeseen, lapsen kasvuun ja liikehallinnan kehittymiseen. (Rauman ja Turun opettajankoulutuslaitosten sivuaineet.)

Kajaanin opettajankoulutuslaitoksessa on mahdollisuus opiskella myös liikunnan sivuaineena perusopinnot. Opinnot koostuvat seuraavista kursseista: liikuntalajien opettaminen (15 opintopistettä), liikunnan didaktiikka (3 opintopistettä) ja motorisen kehityksen perusteet (3 opintopistettä) sekä liikunnan fysiologiset, terveydelliset ja yhteiskunnalliset perusteet (2 opintopistettä). Perusopintojen tavoitteena on tukea opiskelijan liikuntataitojen, -asenteiden ja -tietojen kehittymistä niin, että hän kykenee edistämään perusopetuksen 0–6 -luokkien oppilaiden liikunnan oppimista, arvioimaan lasten oppimisprosesseja ja -tuloksia sekä kehittämään omaa opetustaan. (Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008–2011.)

2.3 Liikunnan sivuaineopinnot, aineopinnot 35 op

Liikunnan aineopintoja voi lukea Turun, Rauman ja Kajaanin opettajankoulutuslaitoksissa. Turun ja Rauman opettajankoulutuslaitoksissa aineopintojen kokonaisuus koostuu seitsemästä eri kurssista. Ensimmäinen neljän opintopisteen kurssi käsittelee kehittymistä liikunnanopettajana. Kurssin tavoitteena on kehittää omaa opettajuutta sekä oppia suunnittelemaan luokka- ja koulukohtaisia opetussuunitelmia. Laajin kurssi aineopinnoissa on kymmenen opintopisteen laajikurssi, jonka tavoitteena on oppia soveltamaan liikuntapedagogisia ja -didaktisia tietoja eri oppilasryhmien opetuksessa. Kurssilla kehitetään myös opiskelijan omia liikuntataitoja. Kolmen opintopisteen motorisen oppimisen -kurssilla tavoitteena on syventää tietoja motoristen perustaitojen oppimisesta ja kehittämisestä. Aineopinnot sisältävät myös soveltavan liikunnan -kurssin, missä opiskelija oppii soveltamaan liikuntaa heterogeenisille ryhmille. Aineseminaari -kurssilla tutustutaan kolmen opintopisteen verran johonkin liikuntakasvatuksen aihealueeseen. Liikunta ja terveys -kurssi sisältää kuuden opintopisteen verran tietoa elimistöstä kuormituksen aikana sekä liikunnan ja terveyden välisistä yhteyksistä. Seitsemäs kurssi on liikunta psykologisena, sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. Kurssin tavoitteena on saada yleiskuva liikunnan psykologisista ilmiöistä ja niiden yhteyksistä ammattikäytäntöön, syventää ja laajentaa näkemystä liikunnasta yhteiskunnallisena ja kulttuurisena ilmiönä sekä oppia ymmärtämään liikuntakulttuuri osana yhteiskunnallista kehitystä. (Rauman ja Turun opettajankoulutuslaitosten sivuaineet, 2009.)

Kajaanin opettajakoulutuslaitoksen liikunnan aineopinnot syventävät varhaiskasvattajien ja luokanopettajien valmiuksia liikunta- ja terveystieteiden suunnitteluun ja toteutukseen. Aineopintojen avulla pyritään luomaan valmiuksia kehittää eri ikäisten lasten ja nuorten liikunta- ja terveystieteiden aineopintoja. Aineopinnot toteutetaan yhteistyössä Jyväskylän liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnan kanssa. Kurssit koostuvat liikuntapedagogiikan ja -didaktiikan syventävistä kursseista. (Kajaanin opettajakoulutuslaitoksen sivuainekokonaisuudet.)

TAULUKKO 1. Liikuntakurssien määrät opintopisteissä ja sivuaineopiskelumahdollisuudet oppilaitoskohtaisesti

Opettajakoulutuslaitokset	POM-opinnot	Perus-opinnot 25 op	Aine-opinnot 35 op	Valinnaiset kurssit
Helsinki	3 op	-	-	4 op
Hämeenlinna	6 op	25 op	-	-
Jyväskylä	4 op	25 op	-	1-3 op ja 3 op
Kajaani	6 op	25 op	35 op	1 op
Rauma	7 op	25 op	35 op	-
Savonlinna	5 op	-	-	-
Turku	6 op	25 op	35 op	3 op

3 LIIKUNTAPEDAGOGIIKKA

Nummisen ja Laakson (2004, 31) mukaan pedagogiikka tarkoittaa kasvua ja kasvatusta eli kasvatustoiminnan kokonaisuutta. Kasvu on ihmisen fyysisten ja henkisten toimintojen kehittymistä ja kasvatusta sen systemaattista ohjaamista.

Liikuntapedagogiikka on tieteenala, joka tutkii liikunnanopetusta ja liikuntakasvatusta.

Liikuntapedagogiikan tutkimus on laaja-alaista ja se ulottuu myös koulu kontekstin ulkopuolelle. Liikuntakasvatusta tapahtuu myös esimerkiksi urheilujärjestöissä ja kodeissa. Kaikki kasvatusta ei ole tietoisuutta ja sitä voi tapahtua myös epävirallisesti.

(Laakso 2007, 14.)

Jääskeläinen, Korpilauri ja Tikkanen (1980, 12) kirjoittavat, että liikunnanopetus on liikuntakasvatusta, mikä tapahtuu ympäristötekijöitä tietoisesti säätelemällä. Harrison ja Blakemore (1992, 31–33) jatkavat, että liikunnanopetuksen tarkoituksena on kehittää oppilaiden liikuntataitoja, -tietoja ja kuntoa sekä vaikuttaa myönteisesti liikunta-asenteisiin ja edistää oppilaiden liikunnallisen elämäntavan omaksumista.

Liikunnanopetuksella on omia kasvatustavoitteita ja liikunnan opetuksen tulee tukea ja täydentää koulun yleisiä kasvatustavoitteita. Liikuntakasvatusta on sekä kasvatusta liikuntaa, että kasvatusta liikunnan avulla. Jääskeläinen ym. (1980, 20) jatkavat, että johdetulla fyysisellä toiminnalla opettaja voi pyrkiä myös kehittämään yksilön persoonallisuuden fyysistä, älyllistä, emotionaalista ja sosiaalista puolta ja näin edistää oppilaan persoonallisuuden eheytyä. Opettajan tehtävänä ei ole vain opettaa liikunnan tietoja ja taitoja vaan hänen tulee jatkuvasti suorittaa myös kasvatuksellisia toimenpiteitä.

Laakso (2007, 16) kirjoittaa, että liikunnan opetus vaatii tavoitteiden saavuttamiseksi erilaisten oppimistapojen sekä motoristen, kognitiivisten ja sosiaalisten perusteiden hallintaa. Liikunnan opetuksen sisältö muodostaa laajan kokonaisuuden sisältäen tietoja, taitoja, asenteita ja harrastamisen näkökulman. Edellisiin tavoitteisiin opettaja voi pyrkiä kasvattamalla lapsia liikunnan avulla tai liikuntaan.

Tänä päivänä ollaan huolissaan fyysisen kunnan sekä toimintakyvyn alenemisesta kaikilla ikäluokilla. Länsimaisen yhteiskunnan haaste ovat ylipainoiset ja passiiviset

lapset sekä työkyvyttömät aikuiset. Liikunnan merkitys on tärkeä muun muassa kansantautien ehkäisijänä ja hyvän terveydentilan ylläpitäjänä. Laakso (2007, 18) kirjoittaa, että liikunnan opetuksen yksi tavoite onkin opettaa lapsille ja nuorille tapoja kohottaa ja ylläpitää fyysistä kuntoa, kunnon testaamismenetelmiä ja tieoja fyysisen kunnon merkityksestä. Hyvä fyysinen kunto on jatkuvat harjoittelun tulos. Kasvatusta liikuntaan tapahtuu myös monipuolisten liikuntataitojen oppimisen kautta. Opittujen liikuntataitojen myötä yksilöllä on mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa itsenäisesti. Laakso (2007, 19) tähdentää lopuksi, että on tärkeää huomioida yhteiskunnallisen motiivin lisäksi myös yksilölliset liikunnan harrastamisen motiivit. Koulussa tulisi oppilaille antaa kokemuksia erilaisiin motiiviperusteisiin pohjautuvasta liikunnasta.

3.1 Liikunnanopettaja kasvattajana

Opettajan arvot, asenteet, arvostukset ja käsitys ihmisestä yksilönä ja kulttuurin jäsenenä ohjaavat opettajan kasvatustoimia ja -tavoitteita. Pedagogiikka tutkii näitä kasvatuksen osa-alueita. Numminen (2005, 187) kirjoittaa, että oppilas tulisi nähdä subjektina, johon kasvattaja pyrkii toiminnoillaan vaikuttamaan. Liikunnan opettajan ja oppilaan tulisi olla tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Oppilaan ja opettajan vuorovaikutuksesta pitäisi syntyä luottamuksellinen dialogi, jolloin opettajakin voi kehittyä ja oppilas rohkaistuu ilmaisemaan tunteensa aidosti. Avoin ja luottamuksellinen kommunikoiminen mahdollistaa kanssakäyjien siirtymisen samalle aaltopituudelle. Numminen (2005, 188) jatkaa, että molemmanpuolisen vuorovaikutuksen kautta opettaja saa mahdollisuuden oppia tuntemaan ja tulkitsemaan myös lapsen sisimpiä tunteja ja ajatuksia. Näin opettaja voi kokea olevansa kiinteästi mukana oppilaan kehityksen tukemisessa.

Koulun liikuntakasvatuksella on monia tavoitteita. Fyysisten ja terveyteen liittyvien tavoitteiden lisäksi liikunta tarjoaa eväitä inhimilliseen kasvuun. Laakso (2007, 20) selventää, että suotuisasti järjestettyjen liikunnan opetustilanteiden kautta voidaan tehokkaasti edistää koulun kasvatustavoitteita. Pelit ja leikit luovat ainutlaatuisia tilaisuuksia kiinnittää huomioita kasvatuksellisiin asioihin. Käytännön toiminnassa opettaja voi kasvattajana tarttua liikuntatunnilla esille tulleisiin oppilaiden välisiin tilanteisiin tai kysymyksiin ja ihmetyksiin. Tällaiset tilanteet luovat hyviä

kasvatustilanteita. Tilanteita voidaan pohtia yhdessä oppilaiden kanssa ja jokainen oppilas voi miettiä omaa rooliaan ja käyttäytymistensä esimerkiksi jossain ongelmatilanteessa.

Liikuntakasvatuksessa voidaan kasvattaa oppilasta liikunnan avulla tai liikuntaan. Laakson (2007, 17) mukaan liikuntaan kasvattamisen tavoitteena on omaksua liikuntatietoja ja -taitoja, omaksua liikunta elämäntavaksi sekä terveelliset elämäntavat. Liikunnan avulla kasvattaminen tarkoittaa sitä, että suotuisasti järjestettyjen opetustilanteiden kautta liikunnan avulla voidaan opettaa esimerkiksi sosiaalisuutta, eettisyyttä ja esteettisyyttä.

Liikuntaan kasvattaminen edellyttää oppilaan persoonallisuuden eri osa-alueiden tukemista ja kasvattamista. Lahdes (1997, 97) jaottelee persoonallisuuden osa-alueet psykomotorisiin, affektiivisiin ja kognitiivisiin alueisiin. Myönteiset kokemukset liikunnasta edesauttavat osa-alueiden käyttäytymispiirteiden kehittymistä. Kaikki persoonallisuuden osa-alueet kietoutuvat toisiinsa, jolloin opettajalla on mahdollisuus auttaa oppilaan persoonallisuuden eheytyä. Lahdes (1997, 101) tähdentää, että persoonallisuuden positiivisen kognitiivisen ja etenkin affektiivisen kehityksen kannalta on tärkeää, että kouluilmasto on emotionaalisesti turvallinen ja luottamuksellinen. Tällöin oppilas luopuu puolustusasenteesta ihmissuhteissa ja suostuu tarkastelemaan omia käsityksiään uudessa valossa ja altistuu ottamaan vaikutteita vastaan.

Psykomotorisessa persoonallisuuden osa-alueessa mieli ja keho liittyvät vahvasti yhteen. Lähtökohtana on yksilö ja hänen kehitysedellytykset. Psykomotorisen alueen tavoitteet ovat liikuntarpeen tyydyttäminen, liikeominaisuuksien kehittäminen, liikuntaitojen hallinta sekä harjoittelun ja harjoittelumenetelmien oppiminen. (Lahdes 1997, 97, Jääskeläinen ym. 1980, 30; 33.)

Kognitiivinen osa-alue liittyy liikuntatietojen ja -taitojen hankkimiseen ja käyttämiseen. Kognitiivisessa osa-alueessa ajattelu ja toiminta liittyvät vahvasti yhteen. Liikunnassa vaaditaan ajatustyötä muun muassa päättelykyvyssä, ongelmanratkaisutilanteissa ja luovassa ajattelussa. (Lahdes 1997, 97; Jääskeläinen ym. 1980, 33–37.) Harrison ja Blakemore (1992, 115) määrittelevät kognitiiviset alueet hierarkiaksi, jossa seuraava alue vaatii joitain elementtejä alemmasta tasosta. Nämä käyttäytymisen asteet ovat tieto

opetettavasta aiheesta, ymmärrys aiheesta, käyttäytyminen ymmärryksen mukaan, toiminnan analysoiminen, tietojen ja taitojen synteesi ja lopuksi toiminnan arviointi. Oppilas käy oppiessaan läpi kaikki nämä tasot ja mikään taso ei voi jäädä väliin.

Affektiiviseen alueeseen kuuluu tunne-elämykset, arvot ja maailmankäsitykset sekä muun muassa vastuuntunnon ja pitkäjänteisyyden kehittäminen sekä itsearvostus ja yhteisön jäseneksi kasvaminen. Emotionaalinen kehitys on yhteydessä terveyteen ja persoonallisuuden eheytymiseen. Emootiot vaikuttavat kehon toimintaan ja kehon toiminta vaikuttaa emootioihin. Liikuntatunnit tarjoavat mahdollisuuden tunteiden esille tuomiseen, tunteiden ilmaisemiseen erilalla sekä niiden purkamiseen. (Lahdes 1997, 97, Jääskeläinen ym. 1980, 37–39.)

Suostuisasti järjestettyjen liikuntatilanteiden kautta voidaan oppilasta kasvattaa liikunnan avulla. Liikuntaa voidaan hyvin käyttää esimerkiksi esteettisen kasvatuksen välineenä ja luonteenpiirteiden kehittämisen apuna. Liikunta antaa mahdollisuuksia ilmaista itseään ja käyttää liikuntaa taidemuotona. Liikunnalla voidaan yleisesti kehittää esteettistä arvostelukykyä, välittää esteettisiä kokemuksia ja opettaa päätöksenteossa ottamaan huomioon esteettiset arvot. Luonteenpiirteiden kehittäminen tapahtuu korostamalla tietynlaisten luonteenominaisuuksien hyvyyttä. Liikunnassa on hyötyä monenlaisista luonteenpiirteistä, mutta demokraattisen ja oikeudenmukaisen liikuntatunnin kannalta tavoiteltavia luonteenominaisuuksia ovat muun muassa ystävällisyys, auttavaisuus, oikeudenmukaisuus ja rehellisyys. (Jääskeläinen ym. 1980, 39–40.)

Eettinen ja sosiaalinen kasvatus kytkeytyvät toisiinsa monin tavoin. Ryhmässä toimiminen edellyttää myös hyviä eettisiä periaatteita. Usein liikuntatunnilla sosiaaliset suhteet riippuvat fyysisestä kyvykkyydestä ja liikuntaitojen hallinnasta. Opettajan tulisi estää heikoimpien oppilaiden syrjäytymistä ja opettaa taitavimmille oppilaille toisten huomioonottamista. Liikunnan avulla oppilas voi oppia olemaan erilaisissa asemissa liikuntatunnilla, kuten vastuun ottajana, toisten huomioijana, johtajana tai opetettavana. Eettiset periaatteet tulevat esille oikean ja väärän hahmottamisessa, yksilön oikeuksissa ja velvollisuuksissa. Velvollisuudella, vastuulla ja omalla tunnolla on yhteys ihmisten väliseen kanssakäymiseen. (Jääskeläinen ym. 1980, 40–44.)

Telama (2005) tähdentää artikkelissaan, että vaikka nykyajan liikuntakulttuuri ja kasvatuksen toimintaympäristö on muuttunut, liikuntakasvatus on edelleen kasvatusta liikuntaan ja liikunnan avulla. Liikuntakasvatus vastuu on koululla. Koulun kautta monet nuoret tutustuvat erilaisiin lajeihin ja saavat monipuoliset valmiudet erilaisiin harrastuksiin. Liikunta on myös suosituimpia oppiaineita koulussa ja liikunnan merkitys on nuoren elämässä hyvin tärkeää vapaa-ajassa ja elämäntavassa.

4 LIIKUNTADIDAKTIikka

Liikuntadidaktiikka on osa liikuntapedagogiikkaa. Se on kasvatustieteen osa-alue, jonka tehtävänä on opetuksen tutkiminen ja tutkimustulosten soveltaminen käytäntöön.

Didaktiikka tutkii opetuksen tavoitteita, menetelmiä ja sisältöjä ja arviointia sekä näiden välisiä suhteita. Didaktiikka tutkii opetussuunnitelmaa ja opetustapahtumaa ja pyrkii antamaan opetukseen perusteltuja normeja eli opetusoppeja (Heikinaro-Johansson, Huovinen ja Kytökorpi 2007, 362, Numminen ja Laakso 2004, 32, Lahdes 1997, 37.) Jääskeläinen ym. (1980, 13) sekä Uusikylä ja Atjonen (2005, 27) jakavat liikuntadidaktiikan opetussuunnitelmaoppiin ja opetusmenetelmäoppiin.

Opetussuunnitelmaoppi kertoo, mitä opetan ja opetusmenetelmäoppi kertoo, miten opetan. Keskeisellä sijalla ovat tavoitteet, oppiaines, menetelmät, välineet ja oppimistapahtuma.

Didaktiikka voidaan jakaa deskriptiiviseen ja normatiiviseen didaktiikkaan sekä yleiseen ja ainedidaktiikkaan. Deskriptiivinen didaktiikka pyrkii yleistämään tutkimustuloksia ja muodostamaan tuloksista opetusteorioita. Normatiivinen didaktiikka pyrkii antamaan ohjeita käytännön opetukseen. Yleinen didaktiikka painottaa puolestaan opetussuunnitelmaa ja opetusmenetelmiä sekä näiden välisiä yhteyksiä.

Ainedidaktiikka, tässä tutkimuksessa liikuntadidaktiikka, painottaa opetusprosessin eri tekijöitä ja niiden välisiä yhteyksiä. (Numminen ja Laakso 2004, 32, Uusikylä ja Atjonen 2005, 32.) Lahdes (1997, 48) kirjoittaa, että didaktiikan eri ulottuvuudet muodostavat teorian ja käytännön vuorovaikutusta jatkuvasti säätelevän ja tarkistavan ketjun, jossa teoria ja käytäntö kietoutuvat yhteen syklissä: opetusteoria → opetusohjeet → opetustapahtuma → johtopäätökset → opetusteoria.

Edellä mainittu opettajan käyttäteoria ohjaa opettajan käytännön toimintaa. Käyttäteoria perustuu niihin arvoihin, arvostuksiin ja asenteisiin, jotka opettaja hyväksyy. Teoriat voivat olla opettajasta riippuen hyvinkin erilaisia, mutta ne sisältävät yhteisesti ja yleisesti hyväksytyjä kasvatuskäsityksiä. (Numminen 2005, 189.) Numminen (2005, 189) mukaan käyttäteorian perustana on kokonaisvaltainen ihmiskäsitys, joka käsittää ihmisen kehollisena, tajunnallisena ja kuhunkin elämäntilanteeseen suhteutettuna. Nämä käsityksen luovat perustan liikunnan didaktiselle ajattelulle: liikunnan suunnittelulle, käytännön toteutukselle ja arvioinnille. Liikunnan opettajan käsitys tiedosta, oppilaan

sosioemotionaalista, kognitiivista ja motorisesta kehityksestä ja oppimisesta sekä erilaisten oppimisympäristöjen mahdollisuuksista, ohjaa liikunnan opettajan tuntien suunnittelua ja tavoitteiden asettelua. Numminen (2005, 191) tiivistää, että oppilaiden liikkumisen lähtökohtana tulisi olla oppilas itse ja hänen kaikenpuolisen kehityksensä hienovarainen ohjaaminen motivaatioilmastossa, jossa hän voi kokea pätevyyttä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja autonomiaa.

4. 1 Opetuksen suunnittelu

Yhteiskunnalliset kehystekijät säätelevät kaikkea virallista opetusta. Päälimmäisenä opetusta ja sen suunnittelua ohjaa peruskoululaki ja -asetus ja sen jälkeen valtakunnallinen opetussuunnitelma. Heikinaro-Johansson (2007, 102) sekä Uusikylä ja Atjonen (2005, 50) kirjoittavat, että opetussuunnitelma on asiakirja, joka ohjaa koulun toimintaa. Opetussuunnitelma on suunnitelma siitä, mitä oppilaille pitää opettaa koulussa sekä kokonaissuunnitelma niistä toimenpiteistä, joilla pyritään koulukasvatukselle asetettuihin tavoitteisiin (Komiteamietintö 1970, A4).

Opetussuunnitelmia on monenlaisia ja ne rakentuvat hierarkkisesti valtakunnallisesta opetussuunnitelmasta, kunnan, koulun, luokan ja lopuksi oppilaan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan. Johtavana asiakirjana on opetushallituksen laatima valtakunnallinen opetussuunnitelma, joka määrittelee kasvatus- ja opetustyön päämäärät sekä koulujen arvoperustan valtakunnallisesti. Opetussuunnitelma sisältää koulun tavoitteet, oppiaineiden, toteutuksen ja oppilasarvioinnin periaatteet. (Heikinaro-Johansson 2007, 103.)

Opetussuunnitelmassa tavoitteet on määritelty koulukasvatukselle ja eri oppiaineille erikseen. Opettajan tulisi määritellä oppimisen tavoitteet oppilaiden kehittymistarpeiden näkökulmasta. Sen jälkeen valitaan oppiaine, mitä toteutetaan. Tavoitteet ohjaavat opetuksen suunnittelua ja toteutusta, jolloin tavoitteet ovat opettajan apuvälineitä työssään. Lisäksi tavoitteet mahdollistavat opetuksen ja sen tulosten arvioinnin. Pedagogisesti tärkein tavoitteiden tehtävä on ohjata oppijan ponnisteluja. Kun oppilas tiedostaa tavoitteet, hän suuntaa energiansa ja huomionsa oleellisiin asioihin. (Uusikylä ja Atjonen 2005, 71–73.)

Oppiaines käsittää ne tiedot ja taidot, jotka pitää kullakin luokka-asteella opetella. Oppilasarvioinnille on määritelty säädöksiin ja lakiin perustuen muun muassa päättöarvioinnin kriteerit. Muu arviointi tähtää oppimisen pedagogiseen ohjaamiseen ja tukemiseen. Opetuksen toteuttamiseen koskevat ohjeet ovat kaksijakoisia. Toisaalta opettajan tulee käyttää opetussuunnitelman hengen mukaisesti ja tuloksellisemman opetuksen takia ehdotettuja opetusmenetelmiä, -välineitä ja -materiaaleja. Toisaalta valmiita opetusohjeita ei voi antaa, koska se kaikki opetusmenetelmät ei sovellu kaikille oppilaille ja liialliset ohjeet rajoittaisivat opettajan toimintaa. (Uusikylä ja Atjonen 2005, 51–52.)

Kunnat ovat saaneet enemmän päätäntävaltaa opetussuunnitelmien laatimisessa peruskoulun opetussuunnitelmien perusteiden (2004) muutosten johdosta (Lahdes 1997, 72). Nykyään opettajalla itselläkin on yhä enemmän vapauksia toteuttaa ja suunnitella omaa opetustaan. Koulun liikunnan opetus tapahtuu kuitenkin aina virallisen opetussuunnitelman mukaan. Opettajien tehtävänä on suunnitella oma työ ja oppilaiden työskentelytavat joustavasti ja luovasti omia vahvuuksia ja ympäristön resursseja hyödyntäen. Opetussuunnitelma on luotu tukemaan opettajaa ja oppilaita. (Heikinaro-Johansson 2007, 101–102.)

Koulukohtaisten liikunnan opetussuunnitelman sisältö koostuu Heikinaro-Johanssonin (2007, 104) mukaan koulun arvoista, toiminta-ajatuksista, tavoitteista, opetussisällöistä, opetuksen käytännön toteutuksesta ja arvioinnin perusteista. Koulun arvot ovat joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Arvot perustuvat yhteiskunnassa vallalla oleviin arvoihin ja siksi niitä on syytä aika ajoin tarkistaa. Valtakunnallisessa opetussuunnitelmassa kouluja kehoitetaan huomioimaan ihmisen suhde itseensä, toisiin ihmisiin, luontoon, uskoon, tietoon, yhteiskuntaan, kulttuuriin ja työhön. Liikuntakasvatuksen arvot liittyvät liikuntakasvatukseen ja ne määrittävät tavoitteiden kautta.

Koulun toiminnan kehykset määräytyvät valtakunnallisen opetussuunnitelman puitteissa ja se määrittelee muun muassa pakollisen ja valinnaisen liikunnan tunti- ja kurssimäärät. Valtakunnallinen opetussuunnitelma määrittelee myös kansalliset liikunnan tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Liikuntakasvatuksen tärkein tavoite ja tehtävä on tukea lapsen ja

nuoren fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä ja hyvinvointia sekä ohjata terveelliseen liikunnalliseen elämäntapaan. Oppilaan persoonallisuuden toiminnallisen alueen kehittäminen on kasvattamista liikuntaan. Kasvattaminen liikunnan avulla saavutetaan käyttämällä liikunnan eristyisluonnetta. Kouluaineena liikunnalla on erikoinen asema sillä liikunnan avulla voidaan kiinnittää huomioita sosioemotionaalisiin, kognitiivisiin ja psykomotorisiin tavoitteisiin. Kasvatus liikuntaa ja liikunnan avulla ovat yhtä ärkeitä osa-alueita. (Heikinaro-Johansson 2007, 106–109, Numminen ja Laakso 2004, 41.)

Heikinaro-Johansson (2007, 111) kirjoittaa, että liikunnan opetussisällöt tulisivat olla monipuolisia ja tarjota liikuntakokemuksia keskeisistä sisä- ja ulkoliikuntalajeista. Nykyään liikuntalajien kirjo on valtava ja opettaja voi itsenäisesti päättää, mitä liikuntamuotoja hän opettaa. Usein liikuntaa lähdetään opettamaan sisältölähtöisesti eli liikuntalajien näkökulmasta käsin. Heikinaro-Johansson (2007, 112) tarkentaa, että lajilähtöisyys ei saisi olla hallitseva lähtökohta liikunnan suunnittelussa. Liikunnan opettajan tulisi nähdä liikuntakasvatuksen monipuolisesta mahdollisuudet.

Opetussuunnittelun tavoitteena on, että opetussuunnitelman kolme tasoa: etukäteissuunnitelma, toteutunut opetus ja oppilaan kokemus opetuksesta vastaisivat hyvin toisiaan. Tutkimusten ja kokemusten perusteella tämä vastaavuus ei kuitenkaan toimi aina halutulla tavalla. Oppilaat eivät opi kaikkea, mitä opetetaan ja oppivat sitä, mitä ei opeteta. Tätä tapahtumaa kutsutaan piilo-opetussuunnitelmaksi. Piilo-opetussuunnitelmaa aiheuttavat useat koulun ja luokan sisäiset ja ulkoiset tekijät. Piilo-opetussuunnitelmaan voi johtaa myös ennakko-opetussuunnitelman liian vaativat tavoitteet ja oppisisällöt, joita opettaja ei käytännön opetuksessa pysty toteuttamaan. Piilo-opetussuunnitelmaa on käytännössä vaikea poistaa kouluista. Erilaiset oppilaat erilaisine arvoineen ja kokemuksineen tuo omat vaikutukset luokkayhteisöön. (Lahdes 1997, 68–70.) Opettajan on kuitenkin hyvä tiedostaa piilo-opetussuunnitelman mahdollisuus ja tiedostaa oppilaiden monenlaiset persoonat ja niiden vaikutus luokan ilmapiiriin.

Tehokas suunnittelu on olennainen osa opettajan työn hallintaa. Suunnittelu jäsentää ja tarkentaa opettajan toteuttamaan työtä. Suunnittelussa määritellään opetuksen pitkän- ja lyhenaikavälin tavoitteet ja opetuksen sisällöt. Suunnittelussa pyritään jäsentämään

opittavaksi tarkoitettua ainesta vuosi-, kausi- ja tuntisuunnitelmien avulla asetettujen tavoitteiden suunnassa. (Graham 2008, 15; 25–27, Numminen 2005, 200.) Graham (2008, 2) kirjoittaa, että opetuksen sisältö ja opettajan hallinta aineen sisällöstä on tärkeä osa-alue liikunnan opetuksen perustaidoissa. Hyvä opettaja tuntee oppisisällön ja pystyy sitä myötä kehittämään opetustaan tehokkaaksi ja mielenkiintoiseksi.

Graham (2008, 16) paljastaa, että opettajan työn alkuvaiheessa suunnitteluun menee enemmän aikaa. Kokemuksen karttuessa rutiinit helpottavat suunnittelua. Suunnittelun haastavuuteen vaikuttaa myös se, suunnitellaanko erinäisiä harjoitteita vai pohditaanko laajempaa kasvatuksellista asiaa. Jos opetettava aine on opettajalle vieras, menee hänellä suunnitteluun enemmän aikaa.

Käytännössä liikuntatuntien suunnittelussa tulee ottaa huomioon muun muassa opetusympäristö. Liikuntatilan, liikuntavälineiden ja oppilasryhmän koon lisäksi Suomen ilmasto ja sen vuodenajanvaihtelut vaikuttavat suuresti liikuntatuntien suunnitteluun. (Graham 2008, 18.) Hyvän suunnittelun lisäksi on syytä varautua muutoksiin ja tilanteiden vaihteluihin. Hyvä opettaja osaa muuntaa suunniteltua toimintaansa myös yllätyksellisten tilanteiden ja muutosten sattuessa. Graham (2008, 19) jatkaa, että suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös oppilaiden taustat. Kaikki lapset eivät ole samanlaisia. Oppilaan terveys- ja perhetaustojen tunteminen auttaa hallitsemaan ryhmää ja ymmärtämään oppilasta. Näin toimiminen oppillaan kanssa helpottuu ja on helpompi ohjata lasta oppimaan, kun tuntee hänet ja hänen taustansa. Joissain tilanteissa oppilaalle tulee tehdä henkilökohtainen opetussuunnitelma liikuntaan, jos hänen erityispiirteensä sitä vaatii. Tällöin oppilaan tausta käydään perusteellisesti läpi.

4.1.1 Peruskoulun alakoulun opetussuunnitelma

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004, 248–250) määritellään perusopetuksen keskeiset tavoitteet, sisällöt ja arvioinnin perusteet vuosiluokille 1–4 sekä 5-9. Kaikilla peruskoulun luokka-asteilla liikunnanopetuksen päämääränä on vaikuttaa myönteisesti oppilaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin sekä ohjata oppilasta ymmärtämään liikunnan terveydellinen merkitys. Liikunnanopetuksen tulisi tarjota oppilaalle sellaisia taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden pohjalta on mahdollista omaksua liikunnallinen elämäntapa. Liikunta toiminnallisena oppiaineena tulisi edetä leikin ja taitojen oppimisen kautta kohti omaehtoista harrastuneisuutta. Tämä edellyttää yksilöllisten kehittymismahdollisuuksien huomioon ottamista. Liikunta ja liikunnalliset oppimiskokemukset tulisivat vahvistaa oppilaan itsensä tuntemista ja ohjata suvaitsevaisuuteen. Liikunnan opetuksessa tulee korostaa yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta, reilua peliä ja turvallisuutta mm. liikenteessä. Liikunnanopetus pohjautuu kansalliseen liikuntaperinteeseen. Opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon luonnon olosuhteet ja vuodenaajat, paikalliset olosuhteet, lähiympäristön ja koulun tarjoamat mahdollisuudet sekä oppilaan erityistarpeet ja terveydentila. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 248.)

Vuosiluokilla 1–4 opetus toteutetaan leikinomaisesti kannustavassa ilmapiirissä. Näillä luokka-asteilla keskitytään motorisiin perustaitoihin. Liikunnan opetuksen lähtökohtana on oppilaiden aktiivisuus, jolloin opetuksessa tulisi hyödyntää oppilaiden mielikuvistusta ja omia oivalluksia. Opetuksessa tulisi huomioida oppilaan valmiudet ja yksilölliset kehittymismahdollisuudet. Näillä luokilla tavoitteena on oppia motorisia perustaitoja ja saada virikkeitä liikunnan harrastamiseen sekä oppia toimimaan itsenäisesti ja ryhmässä reilun pelin hengessä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 248.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004, 249) määrittelee, että vuosiluokilla 5–9 liikunnanopetuksessa tulee ottaa huomioon tässä kehitysvaiheessa korostuvat sukupuolten erilaiset tarpeet sekä oppilaiden kasvun ja kehityksen erot. Monipuolisen liikunnanopetuksen avulla tulee tukea oppilaan hyvinvointia, kasvua itsenäisyyteen ja

yhteisöllisyyteen sekä luoda valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Opetuksessa annetaan mahdollisuuksia liikunnallisiin elämyksiin ja tuetaan oppilaan itsensä ilmaisua.

Peruskoulun 5-9 luokan tavoitteina liikunnan opetuksessa on kehittää 1–4 luokkien jälkeen edelleen motorisia perustaitoja ja oppia uusia liikunnan lajitaitoja. 5–9 luokalla tulisi oppia ymmärtämään liikunnan merkitys hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitäjänä. Omaa toimintakykyä tulisi oppia kehittämään ja tarkkailemaan. Uimataitoa tulee kehittää ja vedestä pelastamisen taitoja tulee opetella. Oppilaan tulisi oppia toimimaan turvallisesti ja asianmukaisesti liikuntatilanteissa sekä toimimaan itsenäisesti ja ryhmässä. Oppilaan tulee opettella hyväksymään itsensä ja suvaitsemaan erilaisuutta. Lisäksi oppilaan tulee tutustua liikunnan harrastusympäristöihin ja hänen tulee osata etsiä tietoa liikunnan harrastamismahdollisuuksista itsenäisesti. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 249.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004, 249–250) määrittelee myös keskeiset liikunnan opetuksen sisällöt. Opetuksen tulee sisältää juoksua, hyppyjä ja heittoja eri liikuntalajeissa, voimistelua ilman välineitä, välineillä ja telineillä. Opetuksessa tulee olla musiikki- ja ilmaisuliikuntaa sekä tanssia, pallopelejä, suunnistusta, retkeilyä sekä talviliikuntaa. Oppilaalle tulisi opettaa uintia ja vesipelastusta. Opettajan tulisi opettaa oppilaan oman toimintakyvyn kehittämistä ja seurantaan sekä lihashuoltoa. Liikunnan opetuksessa tulisi myös tutustua uusiin liikuntamuotoihin ja oppia uutta liikuntatietoutta.

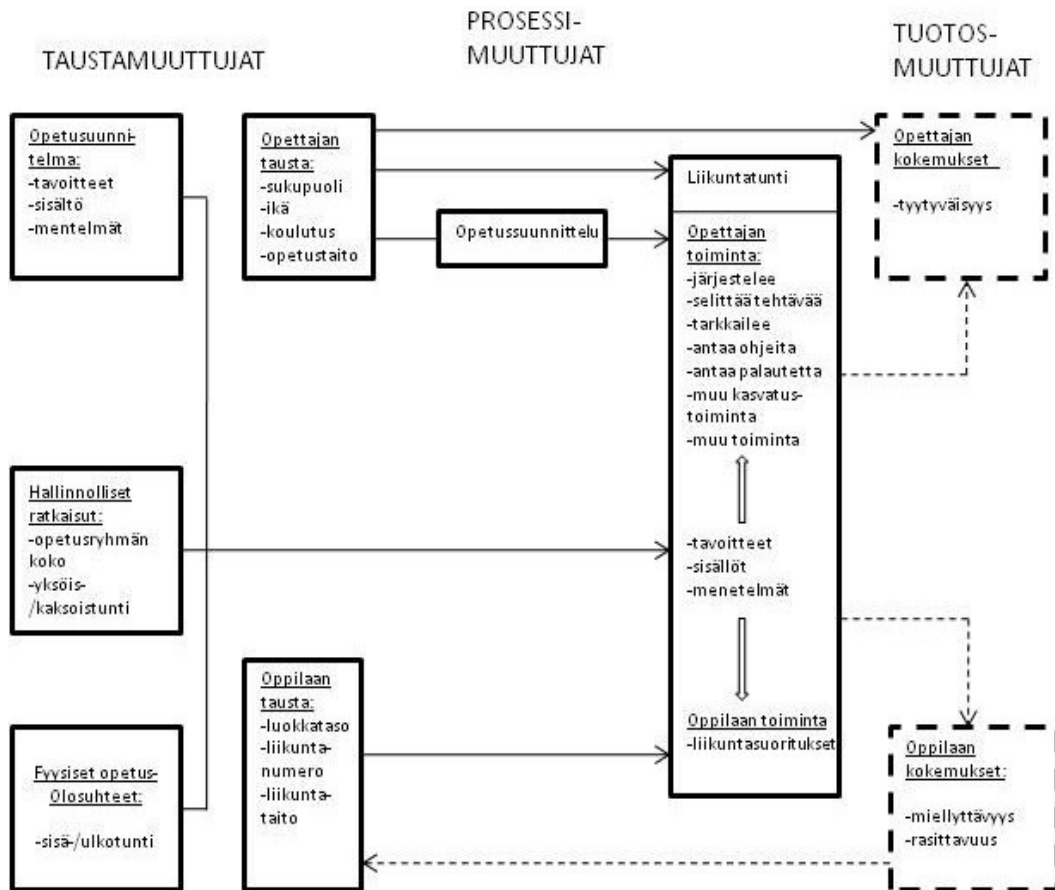
Päätösarvioinnille on asetettu myös omat kriteerit. Arvosanalle 8 on asetettu seuraavat kriteerit Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan (2004, 250). Oppilaan tulee osata ydintaidot juoksuissa, hyppyissä ja heitoissa. Oppilaan tulee osata voimistelun, välinevoimistelun ja telinevoimistelun liikkeitä. Hänen tulee osoittaa toiminnassaan ymmärtävänsä rytmin merkityksen liikunnassa ja tanssissa. Oppilaan tulee osata yleisimpien pallopelien perusteet ja pelata niitä sovittujen sääntöjen mukaan. Oppilaan pitää osata suunnistaa karttaa ja kompassia apuna käyttäen sekä tietää jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Arvosanan kahdeksan ansaitakseen, oppilaan tulee osata luistella sujuvasti, hallita hiihdon harrastamiseen tarvittavat perustekniikat sekä hallita uimataidon sekä osata vesipelastamisen taitoja. Oppilaan

tulee tuntea liikunnan ja terveyden välisiä yhteyksiä, osata ylläpitää, arvioida ja kehittää omaa toimintakykyään. Lisäksi oppilaan tulee osoittaa oppimis- ja yrittämishalua koululiikunnassa, varustautua liikuntatunnille asiallisesti ja huolehtia puhtaudestaan sekä toimia vastuullisesti ja ottaa toiset huomioon sekä noudattaa sopimuksia, sääntöjä ja reilun pelin periaatetta.

4.2 Opetusprosessi

Opetusprosessi edellyttää opettajalta monenlaisten tekijöiden huomioonottamista. Varstalan (1996) mukaan opetusprosessista voidaan erottaa kolme tekijää, jotka vaikuttavat opetustapahtuman onnistumiseen käytännössä: taustamuuttajat, prosessimuuttajat ja tuotosmuuttajat (Kuvio 2).

Opetuksen taustamuuttujiin kuuluu opetussuunnitelmat, opetuksen hallinnolliset ratkaisut kuten opetusryhmän koko sekä opettajan ja oppilaan tausta. Opettajan taustoista liikunnan opetukseen vaikuttaa sukupuoli, ikä, koulutustaso ja opetustaito. Opetussuunnitelman tavoitteet, sisällöt ja menetelmät ohjaavat opetusta. Opetustapahtumaan on yhteydessä myös prosessimuuttajat. Prosessimuuttujiin kuuluu opetuksen suunnittelu, joka sisältää eriasteiset suunnitelmat jakso- ja tuntisuunnitelmista integraatioon ja eriyttämiseen asti. Prosessimuuttujissa näkyy opettajan toiminta liikuntatunnilla. Opettajan toiminta sisältää järjestelyä, tehtävän selitystä, suoritusten tarkkailua, ohjeiden antoa, palautteen antoa ja muuta kasvatustoimintaa. Liikuntatunnin tavoitteet, sisällöt ja menetelmät ohjaavat opettajan toimintaa. Opettajan toiminta heijastuu oppilaan toimintana liikuntatunnilla. Tuotosmuuttajat osoittavat niin opettajan kuin oppilaankin kokemukset. Opettaja arvioi tuotosmuuttujien avulla omaa toimintaansa. Opettajan toiminta heijastuu oppilaan kokemuksina tunnin miellyttävyydestä ja rasittavuudesta. (Varstala 1996, 56.)

KUVIO 2. Opetusprosessiin yhteydessä olevia tekijöitä (Varstala 1996, 56)

Liikuntakasvatuksen tavoitteisiin pyrkiessä, opettajan tulisi huomioida suunnittelussa opetuksen tarkoitus ja tavoitteet, oppilaat, liikuntamuodot, opetusjärjestelyt ja työtavat, tilat ja välineet sekä arviointi. Kun nämä tekijät on ennalta otettu huomioon, on liikunnanopetus suunniteltu tarkoituksenmukaisesti ja mielekkäästi. Kunkin kategorian sisällä pitää kuitenkin muistaa eriyttää toimintaa ja välineitä yksilön tai oppilasryhmän tarpeita vastaavaksi. Toiminnan tarkoituksen ja tavoitteiden määrittäminen on erittäin tärkeää, koska ne tekevät mahdolliseksi opettajan ja oppilaan tietoisemmän toiminnan. (Heikinaro-Johansson 2007, 112.)

Uusikylä ja Atjonen (2005, 65) kirjoittavat, että opetuksen suunnittelu ei voi suoraan tai yksinomaan nojata opetussuunnitelmaan. Opettajan ja rehtorin tekemä työsuunnitelma lukuvuoden alussa havainnollistaa, miten opetussuunnitelmaa tullaan toteuttamaan opetuksessa. Koulun johtokunnan tulee hyväksyä suunnitelma, jossa on päätetty kasvatustavoitteista, koulun yhteisistä projekteista, teemoista ja hallinnollisista

seikoista. Opettaja tekee lukuvuoden alussa vuosisuunnitelman, missä tulee esille, mitä hänen tulisi opettaa tulevana vuotena ja missä tahdissa. Tämän laajan suunnitelman lisäksi opettaja tekee jaksosuunnitelman, jossa eripituisiin jaksoihin on suunniteltu esimerkiksi yleisiä tavoitteita ja opetusmenetelmiä. Pieni ja tarkin suunnitelma on tuntisuunnitelma. Se on yksityiskohtainen ennakkosuunnitelma yhdestä oppitunnista ja sen sisällöistä. (Uusikylä ja Atjonen 2005, 65–66.)

Opettaja voi itsenäisesti päättää, mitä liikuntamuotoja opettaa. Koululiikunnan asetetut tavoitteet kuitenkin ohjaavat lajien valintaa. Opettaja päättää millaisia harjoitteita tunnilla käyttää ja miten paljon opettaa uusia asioita. Tehtävien tulisi olla ikätasolle sopivia. Opettajan tehtävänä on myös päättää, montako kertaa tehtävä suoritetaan ja kuinka paljon suoritukseen on käytettävissä aikaa. Käytännössä tunnilla ei ehdi eikä kannata opettaa kuin muutama uusi asia. On tärkeää, että opetuksessa edetään helposta vaikeaan ja jaetaan oppiaines tällä tavoin tavoitteiden suunnassa osa-alueisiin. (Heikinaro-Johansson 2007, 113.)

Heikinaro-Johansson (2007, 116) kirjoittaa, että liikunnanopetuksen fyysinen opiskeluympäristö poikkeaa normaalista luokkaopetuksesta. Liikuntasali tai ulkoliikuntapaikat välineineen asettavat tietyt rajat ja mahdollisuudet opetuksen toteuttamiselle. Opettajan tulee etukäteen suunnitella liikuntavälineiden ja -tilojen käyttö sekä välineiden käyttötarkoitus.

Numminen ja Laakso (2004, 34–35) tarkentavat, että opettajan opetustaito koostuu suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin loogisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Tehokkaassa opetuksessa opettaja käyttää edellisiä taitoja joustavasti ja hallitsee liikunnanopetuksen kokonaisuudet. Kokonaisuuksien hallinta tarkoittaa opetuksen perustaitojen, kuten oppiaineiden, kommunikaatiotaitojen ja motivoinnin hallintaa sekä erilaisten työtapojen soveltamista ja eriyttämisen taitoa.

4.2.1 Instruktio ja tehtävän demonstroiminen

Numminen ja Laakso (2004, 50) kirjoittavat, että instruktio tehtävänä on antaa oppilaalle selvä kuva opetettavasta aiheesta ja siitä, miten tehtävää aloitetaan suorittamaan. Instruktio voi olla laadultaan induktiivinen tai deduktiivinen. Induktiivisessa suoritusmallissa tehtävä näytetään visuaalisesti tai kerrotaan sanallisesti, jolloin oppilas etenee omien havaintojen perusteella suoritukseen. Deduktiivisessa mallissa esitellään käsillä oleva asia, johon harjoituksen aikana löydetään ratkaisu. Tehtävässä edetään yleisestä periaatteesta yksityiseen.

Graham (2008, 80) jakaa instruktioita kahteen kategoriaan: organisointiin ja informointiin. Liikunnan opettajan yhtenä työn erikoispiirteenä on opetustilanteiden organisoiminen useaan kertaan yhden oppitunnin aikana. Opettaja antaa tunnilla ohjeita, miten, mihin ja millä välineellä toimitaan ja liikutaan. Informatiivinen instruktio kertoo, mitä seuraavaksi tullaan tekemään. Instruktion tulisi olla yksinkertainen, lyhyt ja selkeä aktiivisen ajan maksimoiseksi.

Instruktion antotapoja on monenlaisia. Opettajan haasteena on tuntee oma liikuntaryhmä niin hyvin, että hän voi käyttää sellaisia tapoja, jotka vastaavat oppilaiden tiedon vastaanotto- ja käsittelytapoja. Erilaiset oppilaat oppivat erilailla, kuten visuaalisesti, kinesteettisesti tai auditiivisesti. Opettajan erilaisia instruktio antotapoja ovat ohjeen anto, mallin näyttö sekä näyttö tai sisäisen mallin antaminen. Ohje voi olla verbaalinen, visuaalinen, kinesteettinen tai tuntoaistiin perustuva esimerkiksi kosketus. Malli voi olla esimerkiksi piirros käsiteltävissä olevasta asiasta. Näytön avulla opettaja tai oppilas voi demonstroida opetettavaa suoritusta. Opettaja voi antaa myös sisäinen mallin eli mielikuvan asiasta, jota oppilas yrittää toteuttaa. (Numminen ja Laakso 2004, 50–51.)

Instruktiota annettaessa opettajan tulisi kiinnittää huomio siihen, missä motorisen oppimisen kehitysvaiheessa oppilas on. Motorisen oppimisen vaiheet ovat kognitiivinen vaihe, assosiativinen vaihe ja autonominen vaihe. Se, missä kehitysvaiheessa oppilas on, vaikuttaa opettajan toimintaan ohjeiden antajana. Eri vaiheessa oleva oppilas hyötyy erilaisista instruktioista toistansa paremmin. (Numminen ja Laakso 2004, 51.)

Tunnilla käytettävien instruktio-antotapojen tulisi opettajan mieltä jo etukäteen ennen liikuntatuntia. Sanallisten ohjeiden anto tulisi olla lyhyttä ja keskittyä olennaiseen. Liika selittäminen häiritsee suoritusta ja vie aktiivista liikunta-aikaa tunnilla. Puhe saa olla värikästä eri äänensävyjä käyttäen sekä selvää ja hidasta sekä innostunutta. Tärkeää on, että opettaja varmistaa oman kuuluvuutensa niin, että kaikki oppilaat kuulevat ohjeet. Keskeiset asiat liikuntasuorituksesta selostetaan näyttämisen yhteydessä tai sen jälkeen. Kielellisillä ohjeilla opettaja voi yleensäkin välittää tietoa olennaisista asioista, ohjata harjoittelua, antaa palautetta ja motivoida. (Numminen ja Laakso 2004, 51–53, Jääskeläinen ym. 1980, 172–175, Harrison ja Blakemore 1992, 56.)

Instruktion yhteydessä liikuntasuoritusta usein demonstroidaan. Kun opettaja tai oppilas demonstroi liikuntasuoritusta, tulee kiinnittää huomiota näyttäjän sijoittumiseen oppilaisiin nähden. Kaikkien tulisi nähdä liikkeen ydinkohta. Ydinkohtaa tulee korostaa näytön aikana. Nopeita liikesuorituksia voi hidastaa. Uutta taitoa opeteltaessa, oppilaan on hyvä ensin nähdä kokonaissuoritus, jotta hänelle muodostuisi mielikuva tavoitteesta. Alkuvaiheen jälkeen huomio voidaan kiinnittää yksityiskohtiin. Oppilaalle voidaan antaa tehtäväksi havainnoida jotain tiettyä suoritusvaihetta. Mielikuvien käyttö instruktiona voi auttaa oppilasta eri aistialueiden kautta oppimaan uusia taitoja. Visuaalisia ohjeita annettaessa esimerkiksi kirjoittamalla, kirjoitus tulee olla lyhyttä ja selkeää. (Numminen ja Laakso 2004, 51–53, Jääskeläinen ym. 1980, 172–175.)

4.2.2 Suorituksen tarkkailu ja ohjeiden anto suorituksen aikana

Numminen ja Laakso (2004, 55) kirjoittavat, että motoristen suoritusten tarkkailu ja analysointi on liikunnanopettajan tärkeä opetustaito, sillä sen perusteella opettaja antaa palautetta oppilaalle. Oppilaiden observoiminen antaa myös tietoa siitä, tulisiko tehtävää muuttaa tai vaihtaa tai tulisiko tehtävän suorittamiseksi antaa joku vihje (Graham 2008, 119).

Observointi on toimintaa, jonka avulla opettaja havainnoi oppilaiden työskentelyä ilman keskeyttämistä joko systemaattisesti tai vapaasti. Systemaattinen observointi tapahtuu etukäteen luodun suunnitelman mukaan siten, että observoija ei osallistu itse

opetukseen. Vapaassa observoinnissa opettaja tarkkailee itseään ja oppilaita ryhmän jäsenenä. Käytännössä opettaja observoi liikuntatuntia koko ajan. Kohteena voi olla yksilö tai koko liikuntaryhmä. Läheltä seuraaminen saa oppilaan toimimaan aktiivisemmin kuin etäällä oleva observoiija. Observoinnin perusteella opettaja päättää, miten seuraavaksi toimii. Erilaisia observointimenetelmiä voi sekä oppilas että opettaja toteuttaa erilaisilla opetusmenetelmillä. (Numminen ja Laakso 2004, 59–60.)

Kun opettaja tarkkailee yhtä oppilasta, hän haluaa tietoa siitä, miten ohjata oppilasta tehokkaampaan työskentelyyn. Oppilaan suoritustekniikan tarkkailun perusteella opettaja antaa ohjeita tai vihjeitä suorituksen parantamiseksi. Jääskeläinen ym. (1980, 178) kirjoittavat, että harjoituksen aikana annettavien ohjeiden tulee olla lyhyitä. Ohjeiden tulee olla suorituksen aikana niukkoja, jotta oppilas pystyy noudattamaan ohjetta. Ohjeet suorituksen aikana ovat joko korjaavia tai liikettä auttavia.

Opettaja voi käyttää erilaisia observointitekniikoita luokan toiminnan havainnoimiseksi. Yleiskatsauksen luokan toiminnasta saa seuraamalla toimintaa siten, että näkee koko luokan. Yksi taitavan opettajan observointitaito on ”skannata” luokan toimintaa muutaman sekunnin välein. Tällöin opettaja tiedostaa, mitä salissa tapahtuu eri paikoissa vaikka hän itse olisi tekemässä sillä hetkellä jotain muuta. Opettajalla täytyy olla silmät selässä. Joskus olisi hyvä saada ulkopuolinen tarkkailija luokkaan katsomaan, miltä liikuntatunnilla näyttää. Kun opettaja tarkkailee yhden oppilaan suoritusta, on tehokkainta ottaa tarkkailun kohteeksi yksi asia oppilaasta ja antaa palautetta tietystä asiasta. (Graham 2008, 122–123.)

Nummisen ja Laakson (2004, 55) mukaan motorisia taitoja voidaan analysoida määrällisesti tai laadullisesti. Laadullisessa analyysissä tulee määrittää motorisen suorituksen keskeiset tekijät, joiden oppiminen on välttämätöntä suorituksen onnistumiseksi. Määrällinen analysointi kiinnittää huomion suorituksen tulokseen, esimerkiksi senttimetreihin.

Knudsonin ja Morrisonin (1997, 27) laadullisen analyysin malli jakaa analyysin neljään eri vaiheeseen: valmistautumis-, observointi-, arviointi- ja interventiovaiheeseen. Valmistautumisvaiheessa opettaja ottaa selvää tekijöistä, jotka ovat olennaisia optimaaliselle suoritukselle. Tässä vaiheessa opettaja pitää mielessä oppilaiden ikä- ja

taitotason ja suunnittelee harjoitteet sen mukaisiksi. Opettajan tulee ottaa huomioon myös kyseisen ikäkauden tiedonkäsittelytaidot ja miettiä sanallisen instruktioin lisäksi joitain muita havainnollistamiskeinoja. Analyysin observointivaiheessa taidon keskeisistä tekijöistä suorituksen onnistumiselle voidaan keskustella esimerkiksi oppilaan suorituksen jälkeen. Arviointivaiheessa kiinnitetään huomio motorisen suorituksen vahvistaviin tai heikentäviin tekijöihin. Arviointi voi olla menetelmällistä tai hierarkkista taitoanalyysiä. Menetelmällisessä analyysissä kiinnitetään huomio taidon tai liiketekijöiden eri vaiheisiin sekä ajoitukseen ja rentouteen. Hierarkkisessa taitoanalyysissä edetään taidossa eteenpäin pienten motoristen taitojen kautta optimaalisen suorituksen.

4.2.3 Palautteen anto

Palaute on informaatiota, joka koskee suorituksen tekemistä, käyttäytymistä, vastausta, asennetta tai itse suoritustulosta. Palautteen tarkoituksena on myös muuttaa edellä mainittuja asioita. Palautteen avulla suorittaja voi oppia, miten hän suoritti motorisen tehtävän, mikä oli oman ja optimaalisen suorituksen ero ja mikä oli oma suoritustulos. Oppilas voi oppia arvioinnin kautta myös syitä, jotka vaikuttivat suorituksen muuttamiseen, suorituksen henkilökohtaisen arvon sekä sen, miten toiset arvostivat suoritusta. Palaute voi olla joko itsestään tapahtuvaa tai ulkopuolelta annettua. Itsestään tapahtuvassa palautteessa itse suoritustulos kertoo onnistuneesta tekniikasta esimerkiksi koripallon mennessä koriin. Ulkopuolelta tuleva palaute voi olla joko opettajan tai toisen oppilaan antamaa palautetta suorituksen tekniikasta. (Numminen ja Laakso 2004, 63.)

Palaute voidaan jakaa myös sisäiseen ja ulkoiseen palautteeseen. Sisäinen palaute on informaatiota, joka tulee itse suorituksesta. Palaute voi tulla esimerkiksi suorituksen tunteen tai kuulon kautta. Sisäinen palaute on tärkeää, kun oppilas pyrkii oppimaan, vakiinnuttamaan ja palauttamaan mieleen motorista suoritusta. Sisäistä palautetta voidaan käyttää hyödyksi suorituksen aikana. Tällöin oppilas voi itse ohjata suoritustaan haluttuun suuntaan. Tämän perusteella oppilaalle voi välittyä tunne, joka vahvistaa hänen itseluottamusta ja minäkuvaa. Sisäinen palaute on erittäin tärkeää oppimisen kognitiivisessa ja assosiativisessa vaiheessa. (Numminen ja Laakso 2004, 63–65.)

Ulkoisen palaute muodostuu motorisen suorituksen lopputuloksesta tai itse suorituksesta. Palaute tulee oppilaan ulkopuolelta ja palautteen antajana voi olla opettaja, oppilas, videonauha tai tieto lopputuloksesta. Suoritustuloksesta annettu palaute voi olla laadultaan akustista, visuaalista, verbaalista tai näiden yhdistelmiä. Itse suorituksesta annettu palaute on useimmiten kinemaattista, joka kertoo liikemallin laadusta. Palaute kertoo, miten hyvin suoritus on onnistunut. Ulkoisen palautteen antaminen tulisi tapahtua välittömästi suorituksen jälkeen tai välillisesti 5–20 suorituksen jälkeen. Näin palaute ei pääse unohtumaan ja se pysyy kauemmin muistissa. Liika ulkoinen palaute ehkäisee kuitenkin oppilaan sisäisen palautteen mahdollisuuden. (Numminen ja Laakso 2004, 64–65.)

Numminen ja Laakso (2004, 65) tarkentavat, että sanallinen ulkoinen palaute voi olla korjaavaa, arvottavaa, neutraalia, selventävää tai reflektiivistä. Korjaava palaute osoittaa suorituksessa esiintyneen virheen ja pyrkii poistamaan sen. Arvottava palaute tukee oppilaan onnistumista ja lisää motivaatiota. Arvottava palaute on positiivista kannustamista, kuten ”Hieno suoritus”. Neutraalissa palautteessa opettaja huomioi oppilaan suorituksen, mutta toteaa vain kuinka oppilas on suorittanut kyseisen tehtävän. Neutraali palaute ei sisällä arvottavaa eikä korjaavaa palautetta. Joskus opettaja voi käyttää selventävää palautetta virheellisten suoritusmallien korjaamiseksi selittämällä suoritustapa uudelleen tarkasti. Reflektiivisen palautteen avulla opettaja pyrkii herättelemään oppilaat ajattelemaan motorisen suorituksen keskeisen tekijän vaikutusta eri suorituvaiheisiin tai lopputulokseen.

Palautteen tulisi olla aina positiivista esimerkiksi kiittävää tai kannustavaa. Negatiivinen palaute aiheuttaa oppilaan motivaation laskua. Merkittävää on liikuntatunnin motivaatioilmaston kannalta, miten virheisiin suhtaudutaan. Opettajan tulisi nähdä myös virheet positiivisena asiana ja osana oppimisprosessia. Opettajan on myös tärkeä huomioida ja erottaa vahvistamisen ja palkitsemisen kautta antamansa palaute. Positiivinen vahvistaminen lisää opittua suoritusta. Negatiivinen vahvistaminen ehkäisee opittua suoritusta. Palkitseminen on taas tärkeätä motivaation ja käyttäytymisen toistamisen tai lopettamisen kannalta. (Numminen ja Laakso 2004, 66; 68.)

4.2.4 Opetusjärjestelyt eli organisointi

Opetusjärjestelyt ovat yksi liikunnan opetuksen erityispiirteistä. Numminen ja Laakso (2004, 95) kirjoittavat, että tutkimukset ovat osoittaneet, että hyvä ja tehokas opettaja osaa organisoida. Organisointi on opettajan sanallista tai ei-sanallista käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on järjestyksen ylläpitäminen liikuntatunnilla, siirtyminen tehtävästä tai paikasta toiseen ja ohjeiden antaminen erilaisten välineiden siirtämiseen sekä vihjeiden antaminen oppilaan ollessa toimeton. Jääskeläinen ym. (1980, 145) kirjoittavat, että opetusjärjestelyt vaikuttavat liikuntatunnin sujuvuuteen, luontevuuteen, tehokkuuteen ja turvallisuuteen. Oppiminen liikuntatunnilla edistyy parhaiten, kun opettaja etukäteen suunnittelee omat organisointitavat lyhyiksi ja ytimekkäiksi. Silloin jää enemmän aikaa tekemiseen ja oppimiseen. Varstalan (1996) tutkimuksen mukaan alakoulussa (23 % koko tunnista) kuluu enemmän aikaa organisoimiseen kuin yläkoulussa (19 %).

Numminen ja Laakso (2004, 96) sekä Jääskeläinen ym. (1980, 148) ehdottavat, että salirutiinit tulisi sopia etukäteen lukukauden alussa. Näihin rutiineihin kuuluu: pukeutuminen, peseytyminen, turvallisuus näkökulmat, mahdollisten liikuntatilan toimipisteiden tekeminen, tunnin aloittaminen ja lopettaminen sekä kokoontumismerkit ja paikat etenkin alakoulussa. Salirutiinien ei tule häiritä tunnin joustavaa läpivientä. Numminen ja Laakso (2004, 97) ehdottavat myös keinoja, joiden avulla liikuntatunnin järjestelyjä voisi tehostaa. Tunnin täsmällinen aloitus on tärkeää ja se opettaa oppilaitakin täsmällisyyteen. Poissaolojen tarkistamiseen ei tulisi käyttää liikaa aikaa tunnista. Esimerkiksi sivussa oleva oppilas tai jokainen oppilas itse voi merkitä läsnäolonsa opettajan päiväkirjaan. Opettaja voi käyttää myös oppilaita välineiden ja telineiden järjestelijänä ja kannustaa heitä ripeään toimintaan. Oppilaiden aktiivisuus vähentää pitkästyminen ja tätä kautta häiriökäyttäytymistä.

4.2.5 Eriyttäminen ja erityisoppilaan kohtaaminen

Opetuksen eriyttämisellä tarkoitetaan tietoista ja tarkoituksenmukaista oppilaan erilaista käsittelyä liikunnan opetuksessa. Lähtökohtana on oppilaan yksilöllisyys.

Liikunnanopetuksen tulee tarjota aineksia ja virikkeitä oppilaan ainutlaatuisen persoonallisuuden kehittämiseen. Jokaiselle oppilaalle tulee antaa mahdollisuus edetä omien kykyjensä ja edellytystensä mukaan. Jotta liikuntakasvatukselle asetetut tavoitteet voitaisiin mahdollisimman hyvin saavuttaa, on eriyttäminen välttämätöntä. Ennen kuin opettaja voi lähteä eriyttämään opetusta, on hänen tunnettava oppilaansa, tunnistettava kehityksen yleiset piirteet, herkkyyskaudet sekä yleiset kasvatopsykologiset periaatteet. (Numminen ja Laakso 2004, 89, Jääskeläinen ym. 1980, 222.)

Oppilaat ovat taidoiltaan eritasoisia ja he omaavat erilaiset liikuntatiedot ja -taidot. Oppilaat ovat myös fyysisiltä ominaisuuksiltaan erilaisia. Siksipä moni tarvitsee eriyttämistä liikuntatunnilla joko tehtävien helpottamista tai vaikeuttamista. Ikä on yksi syy tehtävien eriyttämiseen. Eri-ikäisten opetus on järjestettävä erikseen, mutta on myös huomioitava, että alku ja loppu vuodesta syntyneiden oppilaiden taitotasossa voi olla jo huomattavaa eroa. Oppilaat kehittyvät myös eri vauhtia varsinkin alaluokilla, joten opettajan on otettava huomioon oppilaiden fyysinen, motorinen ja oppimisen kehitystaso. Oppilaiden erilaiset luonteet voivat vaatia myös eriyttämistä. Liikuntakokemukset muodostavat kuitenkin suurimman eriyttämisen tarpeen, sillä oppilaat ovat saaneet erilaisia virikkeitä liikunnasta. Oppilaiden motivaatiossa esiintyy myös paljon vaihtelua. Joskus tilapäistä eriyttämistä täytyy toteuttaa masentuneen tai loukkaantuneen oppilaan kohdalla. (Jääskeläinen ym. 1980, 222–223.)

Numminen ja Laakso (2004, 91) sekä Jääskeläinen ym. (1980, 225) tähdentävät, että eriyttäminen voi olla joko hallinnollista tai opetuksellista. Hallinnollisia eriyttämisen tapoja ovat tukiopetus, koulun kerhotoiminta, kurssimuotoinen liikunnanopetus ja erikoiskurssit sekä valinnaisaineet. Opetuksellinen eriyttäminen koostuu opetustavoitteista ja sisällöistä, sekä opetusolosuhteista ja -menetelmistä. Opetuksessa voi eriyttää vaikeusasteen kautta. Mitä pienempiin yksityiskohtiin lajeissa mennään, sen vaikeampaa oppiminen on. Liikunnanopetuksessa eriyttämistä voi tehdä asiakokonaisuuksien laajuuksien kautta. Mitä enemmän lajista opetellaan yhdessä tunnissa, jaksossa tai lukukaudessa sitä laajempi kokonaisuus on. Oppimisen nopeus myös vaihtelee ja jotkut oppilaat oppivat hitaammin. Jotta opetusta pystytään eriyttämään, silloin opetustavoitteet ja -sisällöt tulee olla yksilöllisiä. (Jääskeläinen ym. 1980, 225–226.)

4.2.6 Opetusmenetelmät

Opettaja voi organisoida opetusta ja edistää oppimista erialisten työtapojen eli opetusmenetelmien avulla. Opetusmenetelmät ovat käytännöllisiä toimenpiteitä tunnilla. Työtavan valintaan vaikuttaa ensisijaisesti opiskelun tavoitteet, mutta myös opettajan valmiudet käyttää niitä, ja hänen persoonallisuuden piirteet, oppilaiden kehitystaso ja aikaisemmat kokemukset sekä ulkonaiset resurssit, kuten tila, välineet ja käytettävissä oleva aika. Heikinaro-Johansson (2007, 114) tähdentää, että useat tukimukset osoittavat, että menestyvät opettajat hallitsevat kaikki opetusmenetelmät ja he käyttävät niitä joustavasti ja yhdistellen. Opetusmenetelmien kirjo vaihtelee opettajalähtöisen ja oppilaslähtöisen opetuksen välillä. Jokainen työtapaa määrittelee, miten oppilaat ovat jakautuneet ryhmiin ja millainen vastuu- ja roolijako on oppilaiden tai opettajan ja oppilaan välillä. Liikunnan kasvatusmahdollisuuksia hyödyntääkseen, opettajan tulee ymmärtää ja käyttää erilaisia opetusmenetelmiä. (Heikinaro-Johansson 2007, 114–115.)

Numminen ja Laakso (2004, 70–71) tarkentavat, että opetusmenetelmä voidaan jakaa ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin. Opetusmenetelmän sisäisiin tekijöihin kuuluu oppilaiden henkisen työskentelyn ohjaus ja se, mihin oppimisprosessin osaan opetuksella pyritään vaikuttamaan. Opetusmenetelmän ulkoiset tekijät käsittävät näkyvän opetuksen muodot kuten kasvatustapahtuman ohjaustavat, oppilaiden ryhmittely, oppilaiden sekä opettajan sijoittumisen liikuntatilassa sekä opettajan käyttämät työtavat. Ulkoisilla tekijöillä pyritään takaamaan liikuntatuntein vaihtelevuus.

Erilaisia opetusmenetelmiä ovat komentotyyli, harjoitustyyli, vuorovaikutustyyli, itseopiskelu, ohjattu oivaltaminen, eriyttävä opetustyyli, ongelmanratkaisutyyli, erilaisten ratkaisujen tuottaminen, yksilöllinen harjoitusohjelma ja yksilöllinen opetusohjelma. Opetustyylin valinta riippuu opetustilanteesta, opetettavasta asiasta, käytettävästä olevasta ajasta sekä oppilaista. (Harrison ja Blakemore 1992, 262–264.)

4.2.7 Motivointi

Opettaja ei voi vaikuttaa oppilaan oppimiseen suoraan, vaan hänen on herätettävä motivaatiota. Oppilaan persoonasta johtuu, miten hän suhtautuu tehtävien suorittamiseen liikuntatunnilla. Palkitsevinta olisi, jos oppilas olisi tehtäväsuuntautunut motivaatioiltaan. Tehtäväsuuntaunut oppilas syventyy oppimistehtävään ja kokee sen sopivasti haastavaksi ja motivoivaksi. Oppilas arvioi itse suoritustaan ja epäonnistumiset ovat osa oppimisprosessia. Minädefensiivisen oppilaan motivaatio on päinvastainen. Oppilaan toimintaa ohjaa minäkeskeiset pyrkimykset ja oppilas ei koe itse hallitsevansa keinoja onnistuneisiin suorituksiin. Se herättää negatiivisia tunteita. Oppilas ajattelee paljon sitä, mitä opettaja ja muut oppilaat hänestä ajattelevat. Motivaatio tehtäviin tulee ulkoapäin, jolloin se ei ole kovin pysyvää. Ulkoinen motivaatio johtaa vaikeiden tehtävien välttämiseen ja heikkoon itsetuntoon. (Lahdes 1997, 143–145.)

Graham (2008, 100) kirjoittaa, että menestykselliset opettajat motivoivat oppilaita kolmella eri tavalla. Opettajan tulee osata luoda oppimisympäristöstä sellainen, missä voi saada onnistumisen kokemuksia. Lisäksi opettajan tulee johdattaa oppilaita sisäisen motivaation luomiseen tehtäviä suoritettaessa. Oppilaita motivoi myös heidän oman taitotasoon sopivat haastavat tehtävät. Jääskeläisen ym. mukaan (1980, 131) keskeiset liikunnan harrastamisen motiivit ovat tarve hyviin suorituksiin, toiminnan tarve ja tarve sosiaalisiin kontakteihin.

Epäonnistumiset ja menestyksen puute johtaa usein siihen, että yrittäminen lopetetaan. Jos oppilas ei ole koskaan onnistunut ja menestynyt liikuntatunnilla, ei hänellä ole syytä uskoa onnistumiseensa. Jotta oppilas tuntisi halua harjoitella ja harrastaa liikuntaa, tulee opettajan luoda tehtäviä, joissa oppilas voi onnistua. Suurissa luokissa opettajan tulee eriyttää toimintaa siten, että jokainen voi onnistua tehtävissä oman tason mukaan. Tehtävää tulee joko helpottaa tai vaikeuttaa. (Graham 2008, 100–101.)

Opettajan tulee löytää keinot edistää oppilaiden sisäistä motivaatiota, jotta he kokisivat onnistuvansa ja kehittyvänsä liikunnassa. Sisäinen motivaatio syntyy oppilaan omasta halusta kehittyä liikunnassa ja itsenäisyydestä tehtäviä suoritettaessa. Sisäisesti motivoitunut oppilas liikkuu omasta sisäisestä halusta ja motivaatiosta kehittyä omalla tasolla. Ulkoinen palaute opettajalta ei ole tällöin tärkein motivaation lähde. Opettaja voi edistää oppilaiden sisäistä motivaatiota luomalla eritasoisia tehtäviä, joista oppilas

voi valita taitotasolleen sopivimman. Sisäistä motivaatiota voi tukea myös itsearvioinnilla ja itsenäisen harjoittelun avulla. (Graham 2008, 103.)

Sopivasti haastava oppimisympäristö motivoi ja rohkaisee oppilaita työskentelemään kovasti kehittyäkseen. Riippuen oppilaan iästä, erilainen huomion saaminen on motivoivaa. Pieni lapsi motivoituu, kun hänet huomataan ja opettaja katsoo oppilaan suoritusta. Suuremmat oppilaat motivoituvat muiden oppilaiden huomiosta. Oppilasta motivoi myös sopivan haastavat tehtävät liikuntatunnilla. Liian helpot tai liian vaikeat tehtävät lannistavat oppilaan. (Graham 2008, 104–105.) Liikunta-aktiivisuuteen vaikuttaa myös henkilön tavoitteet ja niiden tiedostaminen, oppiaineen sisältö, palaute ja ulkoiset olosuhteet liikunnan harrastamiselle (Jääskeläinen ym. 1980, 133–134).

Tärkeä motivaation lähde on myös liikuntatunnin motivaatioilmasto. Motivaatioilmasto vaikuttaa oppilaiden liikuntamotivaatioon ja hyvinvointiin. Motivaatioilmasto tarkoittaa toiminnan psykologista ilmapiiriä. Se ohjaa toiminnan tavoitteita, ja siinä voi korostua tehtävä- tai kilpailusuuntautuneisuus. Liikunnanopettaja vaikuttaa ilmaston muodostumiseen didaktisilla ratkaisullaan opetuksen aikana. Ilmastosta muodostuu tällöin joko tehtävä- tai kilpailusuuntautuneen. (Jaakkola 2007, 142.)

Tehtäväsuuntautuneessa motivaatioilmastossa pyritään oppilaan omien taitojen kehittämiseen. Oppilasta kannustetaan yrittämään parhaansa ja tekemään parhaansa. Itse oppimisprosessi on tärkeämpi kuin suoritus. Tehtäväsuuntautuneessa motivaatioilmastossa epäonnistumiset ovat osa oppimisprosessia. Tämänlainen ilmasto on tavoittelemisen arvoista liikuntatunnilla. Se auttaa sisäisen motivaation synnyssä ja edesauttaa liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Kilpailusuuntautuneessa motivaatioilmastossa korostuu oppilaiden keskinäinen sosiaalinen vertailu ja suoritusten lopputulokset. Oppilas kokee pätevyyttä olemalla parempi kuin muut luokkatoverit. Kilpailuilmastossa korostuu ulkoinen motivaatio, alentunut kiinnostus ja ahdistuneisuus. Ulkoiset tekijät ja vertailu muihin muodostavat oppilaalle pätevyyden kokemuksia, mikä johtaa usein huonommuuden kokemuksiin. (Jaakkola 2007, 143.)

4.2.8 Arviointi

Oppilaan arviointi antaa tietoa oppilaalle itselleen ja vanhemmilleen oppilaan osaamistasosta ja kehittymisestä. Arviointia tapahtuu koko ajan liikuntatuntien aikana. Arviointi ajoittuu myös eri vaiheisiin riippuen siitä, minkälaiseen tarkoitukseen sitä käytetään. Arviointi tapahtuu aina tavoitteiden suunnassa ja tiettyä tarkoitusta varten. Perimmäisenä tavoitteena on tukea ja edistää oppimista. (Numminen ja Laakso 2004, 99.)

Arviointi voi olla liikuntakasvatuksessa opettajan toimesta joko määrällistä tai laadullista. Määrällisellä arvioinnilla arvioidaan tietyn asteikon tai kriteeristön perusteella suorituksen pistemäärää, aikaa tai suoritettuja kertoja numeerisesti. Laadullinen arviointi tähtää oppilaan taidon tai tiedon arviointiin. Arviointi voi olla suullisesti käyty palautekeskustelu oppilaan, oppilasryhmän tai oppilaan vanhempien kanssa. Laadullisen arvioinnin kautta opettaja voi arvioida oppilaiden määrällisiä tai laadullisia tietoja jostakin lajista liikuntatunnin aikana käytyjen keskustelujen kautta. (Numminen ja Laakso 2004, 99–101.)

Arviointi ajoittuu eri aikaväleille lukukauden aikana. Diagnostista arviointia käytetään lukuvuoden tai jakson alussa, jotta saadaan selville opetuksen lähtökohdat. Uusikylä ja Atjonen (2005, 201) kirjoittavat, että diagnostisella arvioinnilla saadaan tietoa olemassa olevien tietojen ja taitojen taso, fyysiset edellytykset liikunnalle, valmiudet, kyvyt, asenteet, persoonallisuuden piirteet ja oppilaan kotitausta. Diagnostisen arvioinnin kautta voi tulla myös esiin muita merkittäviä seikkoja liikunnan harrastamisen kannalta. Arviointi voi tuoda esiin oppimisvaikeudet, pelkotilat tai muut tunne-elämän häiriöt tai vajavuudet sosiaalisessa elämässä. Arvioinnin tulosten perusteella opettaja suunnittelee opetuksensa raamit ja osaa ottaa huomioon yksilölliset erot. (Numminen ja Laakso 2004, 101, Jääskeläinen ym. 1980, 239.)

Formatiivisessa arvioinnissa opettaja seuraa oppilaiden kehittymistä jatkuvasti ja pyrkii ohjaamaan heitä itsearviointiin. Grahamin (2008, 199–200) mukaan itsearviointi kehittää oppilaan omaa ajattelua ja lisää sisäistä motivaatiota. Itsearviointia voi tapahtua erillisillä tehtävillä luokassa tai kurssin alussa ja lopussa, kun määritellään ja arvioidaan tavoitteiden saavuttamista. Arviointia voi suorittaa myös toinen oppilas tai itsearviointi voi tapahtua esim. videoinnin avulla. Opettajan on syytä tuoda tunnin alussa esille, mitä opetellaan ja mitä asiaa arvioidaan kyseisellä tunnilla. Arviointi tapahtuu siis tavoitteen

suunnassa. Opettaja voi arvioida oppilaan suoritusta, asennetta tai toimintaa ryhmässä. (Numminen ja Laakso 2004, 102, Jääskeläinen ym. 1980, 239; 241.) Uusikylä ja Atjonen (2005, 201) lisäävät, että formatiivisen arvioinnin kautta saadaan tietoa opettajan ja oppilaan välisestä vuorovaikutuksesta, työskentelytottumuksista ja lyhyen ajan tiedoista ja taidoista.

Numminen ja Laakso (2004, 102) kirjoittavat, että summatiivinen arviointi tapahtuu lukuvuoden tai oppimisjakson jälkeen. Sen tarkoituksena on tuoda esille, mitä kyseisenä aikana on opittu. Uusikylä ja Atjonen (2005, 201) selventävät, että summatiivinen arviointi on todistusarvosanojen antamista ja sanallisia tiedotteita oppilaan osaamisesta. Summatiivisen arvioinnin tehtävänä on tukea jatko-opintosuunnitelmia ja ennustaa jatkomenestystä kyseisessä aineessa.

Opettajan tulee myös arvioida omaa työskentelyään. Oman työn arvioinnin kautta opettaja saa tietoa siitä, saavutettiin tavoitteet ja miten omaa työtä voisi edelleen kehittää. Opettaja voi arvioida työtään määrällisesti esimerkiksi laskemalla kuinka monesti hän antoi palautetta oppilaille tai monestikko hän kutsui ketäkin oppilasta nimeltä. Määrällisen arvioinnin kautta opettaja huomata itsestään toistuvia piirteitä, joita tulisi kehittää. (Numminen ja Laakso 2004, 100.)

Opetuksen suunnittelu ja toteutus vaatii myös arviointia. Arvioinnin avulla voidaan pohtia suunnitelman toimivuutta, tavoitteiden saavuttamista ja oppilaiden oppimista ja osaamista. Oppimisen ja opetuksen arviointi ohjaa liikuntatuntien ja opetussuunnitelmien suunnittelua. Oppilasarvioinnin tavoitteena on peruskoulussa ja lukiossa pyrkiä kannustamaan ja ohjaamaan oppilaan opiskelua sekä kehittämään hänen edellytyksiä itsearviointiin. Arviointi jakaantuu opintojen aikana tapahtuvaan arviointiin ja päättöarviointiin. Päättöarvioinnin tehtävänä on antaa luotettava kuva oppilaan osaamisesta suhteessa opetuksen tavoitteisiin. Arviointi on aina yksilöllistä ja se tapahtuu oppilaan kehitysvaiheen mukaan. Arvioinnin tulisi tukea oppilaan itsetunnon kehittymistä ja realistisen käsityksen saamista hänen omista liikuntatiedoista ja – taidoista. Arvioinnin kautta oppilas voi nähdä oman työn merkityksen onnistumisen tuloksena. Arviointi perustuu kaikkeen koulun vuorovaikutustilanteiden seurantaan, koetuloksiin ja muihin suorituksiin. Arviointi voidaan antaa peruskoulun seitsemänteen

luokkaan asti joko sanallisena tai numeerisena. (Heikinaro-Johansson 2007, 125–126, Numminen ja Laakso 2004, 40.)

4.2.9 Turvallisuus liikunnan opetuksessa

Yleiset turvallisuuteen ja sitä kautta viihtyvyyteen vaikuttavat tavat ja tottumukset tulee opetella ensimmäisillä liikuntatunneilla. Turvallisuusasiat tulee erityisesti ottaa huomioon siirtymisissä liikuntapaikalta tai suorituspaikalta toiselle, liikuntatilojen ja -välineiden kunnossa, harjoituksesta toiseen siirtymisessä, välineiden oikeanlaisessa käsittelyssä sekä oppilaiden toiminnassa liikuntatiloissa ennen tunnin alkua. Näistä asioista tulisi sopia yhteiset säännöt. Hyvä ryhmän hallinta edesauttaa myös turvallisuutta liikuntatunneilla erilaisissa liikuntatiloissa. Liikunnan opettajan on hyvä omata myös ensiaputaidot ja hänellä tulisi olla välttämättömät ensiaputarvikkeet aina liikuntapaikalla. (Jääskeläinen ym. 1980, 150.)

5 LIIKUNNAN OPETTAJANA KEHITTYMINEN

Opettaja kehittyy työssään kokemusten ja työvuosien kartuessa. Kehittymisen vaiheiden tiedostaminen auttaa opettajia ymmärtämään tunteita, asenteita ja ammatissa kehittymisen vaiheita. (Graham 2008, 215.)

5.1 Opettajan kehityskaari

Ensimmäiset työvuodet ovat usein hankalia. Penttinen (1995, 45) kirjoittaa, että ne ovat useille opettajille ongelmallisia ja muodostavat jopa todellisuushokin. Suurimmat ongelmat ensimmäisinä vuosina ovat työrauhan ylläpito ongelmat, oppilaiden motivointi, yksilöllisten erojen käsittely, oppilaiden arvionti, suhteet vanhempiin, organisointi, oppilaiden ongelmat ja puutteellinen oppimateriaali. Uusikylä ja Atjonen (2005, 216) nimittävät tätä vaihetta selviytymisen ja löytämisen vaiheeksi. Vaihe kestää noin kolme vuotta. Haasteet ensimmäisinä vuosina johtuu Grahamin (2008, 215) mukaan kollegoiden vähäisestä tuesta, täysin uudesta ja tuntemattomasta työympäristöstä ja rutiinien puutteesta.

Työvuosia 4–6 Uusikylä ja Atjonen (2005, 216) luonnehtivat vakiintumisen ajaksi. Kun työ tasaantuu, rutiinit ovat alkaneet muodostua ja perusasioiden ja -sääntöjen kanssa ei tarvitse tehdä enää niin paljon töitä. Opettaja tuntee tässä vaiheessa työpaikkansa ja koulun käytännöt hyvin. Opettajan pedagoginen toiminta alkaa kehittyä ja omat toimintatavat vakiintua. Opettaja alkaa ymmärtämään oppilaiden eri kehitysvaiheita ja hän tietää, mitkä toimintatavat soveltuvat parhaiten kellekin. Tässä vaiheessa erilaiset opetustaidot alkavat parantua ja voimistua. Muun muassa observointitaidot terävöityvät ja oppilaiden tarkkailu helpottuu. (Graham 2008, 216.)

Useiden työvuosien jälkeen jotkut opettajat saavuttavat menestyksekkään opettajan roolin. Hyvät opettajat ovat oppineet kokemusten ja kovan työn jälkeen luomaan tunteja, jotka ovat miellyttäviä ja hyödyllisiä oppilaille. Työn tavoitteet ovat selkeät ja opettaja osaa ottaa huomioon pitkänajan tavoitteet. Kurinpito-ongelmat ovat minimalisoituneet ja opettaja osaa hallita ryhmiä hyvin. (Graham 2008, 217.)

Uusikylä ja Atjonen (2005, 216) lisäävät kehityskaareen vielä etäisyyden ajanjakson ja irrottautumisen vaiheen. Etäisyyden ajanjakso ajoittuu työvuosille 19–30. Tällöin rutiinit ovat vakiintuneet ja opettaja on tottunut omaan opetustapaan. Jotkut opettajat jämähtävät paikalleen opetuksessaan ja vastustavat kaikenlaisia uudistuksia. Kun työura alkaa olla loppuillaan 31–40 työvuoden jälkeen, alkaa irrottautumisen vaihe. Osa opettajista jää eläkkeelle seesteisenä ja tyytyväisenä ja osa kenties hyvin väsyneenä ja katkerana.

Helakorpi ja Olkinuora (1997, 155) määrittelevät opettajan ammatissa kasvamisen alueet. Opettajan persoonallisuuden kehittyminen johtaa parempaan itsetuntemukseen ja vastuunottamiseen työstä. Kognitiivisten prosessien kehittäminen pitää sisällään tiedonhankinnan, tietojen käsittelyn ja uuden oppimisen osa-alueet. Lisäksi opettajan tulee kasvaa ammatillisilta toimintavalmiuksiltaan. Ne pitävät sisällään erilaiset ammatilliset pedagogiset taidot.

Opettajana voi kehittyä myös päivittäin hankkimalla tietoa ajankohtaisista asioista ja kehittämällä heikkouksia. Kollegoiden tuen ja tiedon avulla opettaja voi saada korvaamatonta käytännön tietoa opettajan työstä. Työympäristö voi myös tukea opettajana kehittymistä erilaisilla työryhmillä, työnohjauksella tai täydennyskoulutuksella. (Graham 2008, 218–219.)

5.2 Tutkimuksia luokanopettajien liikunnanopetustaidoista ja työssä kehittymisestä

Luokanopettajien liikunnan opetustaidoista on tehty jonkin verran tutkimuksia. Luokanopettajien koettuja opetustaitoja on tutkittu opiskeluaikana ja ensimmäisten työvuosien aikana. Enemmän on tutkittu liikunnanopettaja ja luokanopettajaopiskelijoiden opetuskäyttäytymistä observointimenetelmiä käyttäen (Varstala 1996).

Penttisen (2001) tutkimuksessa pyrittiin selvittämään neljän vuonna 1993 aloittaneiden luokanopettajakoulutusyksikön opiskelijoiden kokemuksia liikunnan opettamisen taidoista ja liikunnan opetuksessa kehittämisessä opiskelun ja ensimmäisten työvuosien aikana. Tulokset osoittivat, että opiskeilijoiden suhtautuminen liikunnan opettamiseen ja

sekä liikunnasta saatuun koulutukseen oli myönteistä. Riittämättömyyttä liikunnan opetustaidoissaan kokivat eniten naiset ja liikunnan perusopinnot lukeneet opiskelijat. Opiskelijoiden vahvuus- ja huonommuuskokemukset olivat kasautuvia ja melko pysyviä. Ne ilmenivät liikunnan pedagogisten tietojen ja taitojen omaksumisessa, liikunnan opiskelussa ja tulevissa työvalinnoissa. Eri koulutusyksiköiden välillä ei juuri eroja ollut. Penttinen (2001, 3) päätelee, että tulevaisuudessa luokanopettajien liikunnanopetuskoulutuksessa on panostettava erityisoppilaiden kohtaamiseen, liikunnan perusopintoihin sekä eristyisesti liikuntapedagogisten sisältötietojen ja -taitojen opetuksen kehittämiseen.

Penttisen (2003, 50) tutkimuksessa ”Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi” yhtenä tutkimusongelmana oli selvittää minkälaiseksi luokanopettajaopiskelijat kokivat liikuntaan liittyvän opettajuutensa opettajankoulutuksen päättyessä. Aiheesta selvitettiin, minkälaiseksi opiskelijat kokivat oman liikunnan opetuspätevyytensä, miten hyvin he hallitsevat liikunnan oppiaineksen, minkälaiseksi he kokivat hallitsevansa liikuntaan liittyvät muut työtehtävät ja minkälaisia liikuntakasvatustavoitteita heillä oli. Opintojen päättyessä liikunnan perusopinnot omaavista luokanopettajista kokivat valmiutensa liikunnan opetukseen riittämättömäksi kaikilla sisältöalueilla joka viides. Erikoisopintoja omaavista vain vähemmän kuin joka kymmenes koki ammatillista riittämättömyyttä liikunnassa. Miehet kokivat valmiutensa paremmaksi kuin naiset. Muissa työtehtävien hallinnassa opiskelijat kokivat oppiaineksen hallinnan ohella varsin yleisesti ammatillista riittämättömyyttä liikunnassa. Haastavimmaksi koettiin 5–6 luokkien opetus ja erityisoppilaan kohtaaminen. Juuri valmistuneet opiskelijat kokivat hallitsevansa tunti-ilanteissa tarvittavien perusasiat, kuten organisoinnin ja palautteen annon hyvin. Haasteellisinta oli yhteistyö muiden ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Tärkeimpiä kasvatustavoitteita luokanopettajilla oli liikunnassa myönteisten kokemusten saaminen, monipuolisuus, eriyttäminen, oppiminen ja sosiaalisuus.

Forss (2008) on tehnyt tutkimuksen, jossa selvitetään, miten luokanopettajat kokevat oman aineenhallintansa liikunnanopetuksessa. Tutkimuksessa tarkastellaan sukupuolen, koulutuksen, työkokemuksen sekä oman liikunta-aktiivisuuden yhteyttä koettuun aineenhallintaan. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että luokanopettajat kokevat oman aineenhallintansa liikunnassa varsin hyväksi. Sukupuolen ja koulutuksen merkitys oli

huomattava. Miehet kokivat aineenhallintansa naisia paremmaksi. Myös koulutuksella oli vaikutusta aineenhalinnan kokemiseen siten, että koulutetummat luokanopettajat kokivat aineenhallintansa liikunnassa positiivisimmaksi. Tässä tutkimuksella työkokemuksella ja omalla liikunta-aktiivisuudella ei ollut merkittävää yhteyttä liikunnan aineenhallinnan kokemiseen.

Kotkajärvi (1994) on myös tutkinut luokanopettajien arvioita omien liikunnanopetustaitojensa riittävydestä. Tutkimuksessa selvitettiin sukupuolen, koulutuksen ja liikunnanopetuskokemusten yhteyttä koettuihin opetustaitoihin. Tutkimuksen perusteella luokanopettajat kokivat taitonsa keskimäärin vähintään keskinkertaiseksi. Parhaiten luokanopettajat kokivat hallitsevansa kasvatustiedot ja -taidot sekä opetuksen suunnittelun. Heikoimmaksi taidoikseen he kokivat liikunnan sisällön hallinnan sekä opetuksen toteutuksen. Tässäkin tutkimuksessa miehet kokivat opetustaitonsa naisia paremmaksi. Koulutetummat luokanopettajat kokivat opetustaitonsa myös positiivisemmaksi kuin vähemmän koulutetut luokanopettajat.

Kuusela ja Nuutinen (1994) ovat tehneet tapaustutkimuksen, jossa kuvattiin ja analysoitiin luokanopettajan toimintaa kasvattajana liikuntatunnilla ja opettajaksi kasvun prosessia. Tutkittava henkilö oli liikuntaan erikoistunut naisluokanopettaja. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että opettajaksi kasvun prosessi on käytännössä opettajan kasvatuskäsityksen muokkautumista ja muuntumista elämäntilanteiden ja opetustyön mukana. Tapausopettajan kasvatusta oli ensimmäisen työvuoden aikana pitkälti tiedostamatonta. Tiedostettuaan toimintansa hän alkoi muokata kasvatuskäsitystään realistiseksi ja sellaiseksi, että käytäntö ja teoria vastasivat toisiaan. Tutkimus osoitti, että luokanopettajan toiminta kasvattajana liikuntatunnilla on kokonaisvaltainen ja dynaaminen prosessi, johon vaikuttavat merkittävästi toiminnan taustalla olevat arvot, kokemukset ja tieto.

Saarikoski ja Saarinen (1991) ovat tehneet tutkimuksen luokanopettajien liikuntakasvatustavoitteiden ja oppilaiden koululiikuntakokemusten välisistä yhteyksistä. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään kahden liikuntakasvatuksen päätavoitteen, kasvatus liikuntaan ja kasvatus liikunnan avulla, painottumista opettajan liikunnanopetuksessa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että luokanopettajat painottivat enemmän tavoitetta kasvatus liikunnan avulla. Oppilaat kuitenkin kokivat, että tätä

tavoitetta ei ilmennyt niin paljon liikuntatunneilla, mitä opettajat sanoivat toteuttavansa. Tutkimuksessa ilmeni, että opettajan tavoitteilla oli eniten yhteyttä liikunnallisesti heikkojen oppilaiden koululiikuntakokemuksiin. Kasvatus liikuntaan -tavoitteen painottaminen oli yhteydessä oppilaiden yhteisöllisiin ja yksilöllisiin koululiikuntakokemuksiin. Oppilaiden liikuntaan suhtautumisen kannalta tärkeäksi osoittautui opettajan tavoite kasvatus liikunnan avulla.

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1 Tutkimusongelmat ja kohderyhmä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää luokanopettajien käsityksiä omista liikunnan opetustaidoistaan. Saatuja tuloksia vertaillaan mies- ja naisopettajien kesken, koulutustaustan sekä työkokemuksen perusteella. Vastauksia haettiin seuraavien kysymysten kautta.

1. Millaiseksi luokanopettajat kokevat opettamisen perustaitonsa liikunnassa?

1.1 Eroavatko mies- ja naisluokanopettajien kokemat liikunnan opettamisen perustaidot toisistaan?

1.2 Eroavatko eri työssäoloajan olleiden luokanopettajien kokemat liikunnan opettamisen perustaidot toisistaan?

1.3 Eroavatko eri koulutustaustan omaavien luokanopettajien kokemat liikunnan opettamisen perustaidot toisistaan?

Tutkimuksen kohderyhmänä on Kouvolan kuntayhtymän kaikkien alakoulujen luokanopettajat. Yhteensä kouluja on 39. Opettajia Kouvolan alueen alakoukouluissa on yhteensä 312. Kyselyyn vastasi 81 luokanopettajaa.

6.2 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin opettajilta maaliskuussa 2009 sähköpostin välityksellä, johon tutkimuskysely oli liitetty (Liite 2). Ensimmäinen sähköposti lähetettiin maaliskuun puolessa välissä. Pienen vastausprosentin takia sähköpostikysely lähetettiin huhtikuussa uudelleen. Korostin kyselyn alussa, että vastauksen tallennetaan nimettömästi sähköiseen muotoon. Vastaukset käsiteltiin nimettöminä.

Ennen sähköpostien lähettämistä otin yhteyttä perusopetuspalvelujen palvelupääliikköön ja pyysin häneltä luvan saada toteuttaa kyselyn (Liite 1). Otin myös yhteyttä koulujen rehtoreihin ja ilmoitin heille tulevasta kyselystä.

6.3 Käytetty mittari

Kyselyssä luokanopettajia pyydettiin arvioimaan omia liikunnanopetustaitojaan 50 kysymyksen lomakkeella. Kyselylomakkeen osiot perustuivat aikaisempaan kirjallisuuteen liikuntakasvatuksessa käytetyistä taidoista. Vastaus skaalana käytettiin seitsenportaista Likert-asteikkoa (1= erittäin heikko..., -7= erinomainen).

Luokanopettajien taustatekijöiden selvittämiseksi kyselyssä kysyttiin sukupuolta, koulutusta liikunnassa sekä työssäolovuosia. (Liite 2).

Käytetty mittari pohjautui aikaisemmissa tutkimuksissa käytettyyn kyselyyn (Haapakangas 2007, Nieminen ja Varstala 2004). Valmis kysely sisälsi monipuolisesti erilaisia liikunnanopetustaitoja, mutta myös spesifejä kysymyksiä tanssitaidoista. Tutkija on muuttanut näitä osioita kyselystä sekä lisännyt mukaan liikunnan kasvatuksellisen puolen kysymyksiin 46–50. Näin saatiin kokonaiskuva luokanopettajien opetustaidoista liikunnassa.

Opetustaitokysely sisältää suunnittelutaidot, opetustapahtumassa tarvittavat taidot sekä kasvatustaidot. Opetuksen suunnittelu sisältää erilaisten opetussuunnitelmien käytön sekä eri pituisten jaksojen suunnittelun, kuten esimerkiksi tuntisuunnitelman teon. Opetustapahtuma sisältää tehtävien selittämisen, liikuntasuorituksen tarkkailun, ohjeiden antamisen liikuntasuorituksen aikana, palautteen antamisen, organisoimisen, eriyttämisen ja eri opetusmenetelmien käytön. Liikuntakasvatustaidot koostuvat kasvattamisesta liikuntaan ja kasvattamisesta liikunnan avulla.

6.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkimustulokset analysoitiin SPSS 15.0 -tilasto-ohjelmalla. Luokanopettajien vastaukset koetuista opetustaidoista tiivistettiin faktorianalyysin avulla (Taulukko 2). Faktorianalyysin avulla pystyttiin löytämään mittarista ne liikunnanopetustaidot, jotka korreloivat keskenään muodostamalla taitoryhmiä eli faktoreita (Metsämuuronen 2006, 615). Faktorianalyysi tehtiin pääkomponenttianalyysia ja varimax-rotatiota käyttäen.

Seuraavassa vaiheessa analysoitiin jokaiselle faktorille Cronbachin alfa -arvo. Cronbachin alfaa käytetään mittarin sisäisen yhtenäisyyden mittana ja samalla reliabiliteetin eli toistettavuuden mittana. Korkea reliabiliteetti kertoo siitä, että mittarin osiot mittaavat samantyyppistä asiaa. Korkea reliabiliteetti kertoo myös siitä, että samat ihmiset vastaisivat samalla mittarilla samalla tavalla usealla eri mittauskerralla. (Metsämuuronen 2006, 452–453.) Tässä tutkimuksessa kunkin faktorin oma Cronbachin alfa -arvo kertoo faktorin osioiden sisäisestä yhdenmukaisuudesta. Kahdeksan eri faktorin Cronbachin alfa arvot ovat välillä .68–.94 (Taulukko 2). Metsämuuronen (2006, 461) mukaan Cronbachin alfan tulisi olla mielellään yli .60.

Korkeiden Cronbachin alfa -arvojen ansiosta pystyttiin luotettavasti muodostamaan summanmuuttujat kahdeksasta faktorista. Dikotomisten taustamuuttujien osalta tehtiin t-testi. T-testi on keskiarvotesti, joka mittaa kahden ryhmän keskiarvojen eroja (Metsämuuronen 2006, 383). Riippumattomien muuttujien t-testiä käytettiin, kun verrattiin sukupuolen ja koulutuksen yhteyttä koettuihin liikunnanoeptustaitoihin. Koulutus jaettiin kahteen ryhmään (pakolliset opinnot lukeneet ja perusopinnot lukeneet), koska kyselyyn vastanneista vain yksi oli lukenut liikunnan aineopinnot sivuaineena ja vain yhdellä oli jokin muu koulutus.

Työvuosien yhteyttä koettuihin liikunnanopetustaitoihin tarkasteltiin Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimen avulla. Korrelaatio kuvaa kahden muuttujan välistä lineaarista yhteyttä (Metsämuuronen 2006, 364; 367). Korrelaatiokertoimen arvo vaihtelee välillä -1–+1. Mitä suurempi korrelaatiokertoimen arvo on, sitä vahvempi yhteys kahden muuttujan välillä on. Korrelaatiokertoimen merkitsevyysarvo kertoo, kuinka merkitsevästi korrelaatiokerroin eroaa nolasta (Metsämuuronen 2006, 561).

Merkitsevyyssarvot vaihtelevat .05 ja .00 välillä.

Koko aineistoa tarkasteltiin myös yksisuuntaisen frekvenssijakauman avulla. Jakauma kertoo muuttujan eri luokkien yleisyyden havaintoaineistossa. (Metsämuuronen 2006, 1053.) Aineistosta on raportoitu jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalta vastausjakaumat miesten ja naisten kesken sekä yhteensä.

TAULUKKO 2. Koettujen opetustaitojen faktorimatriisi, faktorilataukset ja Cronbachin alfa -arvot (suluissa), kommunaliteetit (h2) ja faktoreiden selitysasteet

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10	H2
1. Pedagogiset ja didaktiset taidot (.95)											
Käyttää erilaisia instruktioita	.79	.00	.03	.14	.00	.13	.14	.00	.13	.23	.77
Suunnitella liikuntatunti	.77	.25	.11	.00	.17	-.01	.06	.11	.29	.08	.81
Valita sopivat sisällöt eri ikäisille ja taitoisille oppilaille	.74	.26	.08	.04	.35	-.09	-.03	.09	.18	.07	.80
Helpottaa tai vaikeuttaa tehtävää yllättäen	.73	-.07	.37	.11	.27	-.02	.10	.19	.01	.10	.84
Käyttää eri opetusmenetelmiä	.68	.07	.23	.32	.35	.04	-.07	.06	.13	.21	.83
Valita ja käyttää tarkoituksenmukaisia työtapoja	.65	.03	.12	.28	.30	.10	.12	.27	-.03	-.15	.75
Nähdä nopeasti suoritusvirheet ja niiden syyt	.64	.32	.04	.26	-.04	.18	.18	.32	.01	.00	.77
Soveltaa teoretietoaa liikunnan opetukseen	.60	.40	.12	.13	.18	.11	.30	.13	-.14	.12	.76
Antaa ohjeita liikuntasuorituksen aikaan	.59	.40	.07	.21	-.07	.18	.07	.43	.01	.08	.81
Arvioida oppilaan tietoja, taitoja ja asenteita liikunnassa	.59	.26	.11	.04	-.10	.25	.27	.13	.15	-.13	.65
Soveltaa anatomisfysiologista tietämystä	.56	.25	.00	.46	.14	.07	.21	.02	-.18	.23	.76
Antaa haasteellisia oppimistehtäviä	.54	.23	.02	.35	.04	.22	.03	.35	-.11	.30	.76
Hallita eri liikuntalajien lajitaidot	.52	.35	-.18	.23	-.25	.39	.14	.06	.08	.02	.74
Käyttää erilaisia palautekeinoja	.51	.11	.27	.15	.16	.19	.45	.21	-.02	.13	.72
Suunnitella pidempi liikuntajakso	.41	.45	.04	.16	.19	-.17	.14	.00	.39	.22	.70
Organisoida opetustilanteita tunnin aikana	.40	.36	-.07	.00	.13	.11	.16	.59	.11	-.03	.72
Eriyttää opetusta	.48	.17	.14	.20	.07	-.04	.16	.28	.03	.57	.77
2. Liikuntakasvatustaidot (.86)											
Kiinnittää huomio oppilaan fyysiseen toimintakykyisyyden parantamiseen	.23	.77	.25	.03	.19	.22	.01	.11	.02	.07	.82
Virittää oppilaissa positiivisia liikunta-asenteita	.24	.67	.45	.04	.18	.21	.06	.10	.14	.00	.83
Ohjata oppilaita elinikäiseen liikunnan harrastamiseen	.15	.64	.19	.28	-.02	.22	.14	.20	.03	.18	.69
Järjestää liikuntatapahtuma	.32	.51	.05	.11	-.06	-.08	.42	.35	.01	.05	.70
Tukea ja kehittää persoonallisuuden eri osa-alueita	.12	.49	.15	.23	.14	.25	.36	.24	-.03	.29	.70
Käyttää hyödyksi liikunnan eri tilanteita kasvatuskeinona	.36	.44	.09	.04	.43	.12	.23	-.03	.30	-.05	.69
3. Motivointitaidot ja erityisoppilaiden kohtaaminen (.83)											
Työskennellä erityisoppilaiden kanssa	-.08	.07	.69	.16	.18	.15	.07	-.01	.19	.26	.69
Kohdata häiriökäyttäytyjät	.15	.24	.68	.19	.18	.16	.20	.21	.17	.03	.76
Käyttää erilaisia motivointikeinoja	.26	.15	.62	.18	.10	.15	.35	.19	.01	.15	.73
Motivoida liikuntakielteisiä oppilaita	.24	.32	.61	-.03	-.03	.30	.14	-.13	.04	-.08	.68
Tunnistaa oppimisvaikeudet	.05	.07	.42	.51	.19	.03	.15	.29	.33	-.10	.72
4. Turvallisuus (.77)											

Antaa ensiapua	.29	.22	-.06	.71	.06	.03	.06	-.13	-.06	.11	.69
Ymmärtää oppilaiden oppimisprosessia	.21	.11	.30	.61	.17	.07	.20	.15	.15	.02	.64
Antaa tarkoituksenmukaista palautetta	.17	-.02	.19	.60	.07	.24	-.05	.16	.06	.06	.54
Huomioida turvallisuus opetustilanteissa	.33	.12	.08	.42	.24	.19	.10	.38	.36	-.13	.72
Tuntea koululainsäädäntö	.09	.00	.39	.42	.38	.00	.35	.11	.22	-.01	.67
Ohjata turvallisesti liikuntapaikalta toiselle	.17	-.13	.09	.18	.14	.19	-.15	.14	.72	.17	.75
5. Oman opetuksen kehittämis- ja oppilaiden kuuntelutaito (.76)											
Reflektoida kriittisesti omaa opetusta	.15	.11	.04	.16	.76	.11	.04	.13	.13	.13	.72
Kuunnella aidosti oppilaita	.16	.02	.37	.12	.71	.19	-.08	.12	.07	.00	.75
Luoda vuorovaikutteinen opetustilanne	.43	.12	.36	.14	.47	.11	.29	.03	.05	.17	.71
Soveltaa biomekaanisia periaatteita opetukseen	.26	.22	-.07	.16	.44	.38	.40	.00	-.33	.14	.79
6. Vuorovaikutustaidot (.86)											
Luoda oppilaisiin hyvä suhde	-.05	.14	.19	.24	.13	.78	-.05	.00	.19	.03	.79
Luoda motivoiva ilmapiiri	.19	.24	.34	.07	.14	.69	.07	.11	.06	.18	.77
Luoda positiivinen ilmapiiri	.26	.27	.51	.05	.19	.55	-.01	.17	.12	.05	.80
Käyttää huumoria opetuksessa	.17	.07	.35	.04	.12	.51	.13	.11	.45	-.19	.72
Hallita opetettava ryhmä	.12	.16	.19	.08	.07	.40	.16	.40	.50	.12	.72
7. Muu suhdetoiminta (.71)											
Luoda suhteita poliittisiin päättäjiin	.09	.03	.16	.12	.05	.00	.85	.02	.15	.04	.81
Luoda suhteita koulun ulkopuolisiin liikuntatoimijoihin	.26	.24	.21	.00	.00	-.01	.74	.19	.01	.19	.80
Työskennellä muiden opettajien kanssa	.02	.26	.23	-.01	.06	.11	.28	.05	.59	.12	.58
8. Instruktionanto- ja oppilaan arviointitaito (.70)											
Antaa selkeästi tehtävän instruktio	.29	.26	.27	.26	.05	.10	.18	.64	.18	.20	.83
Havainnoida oppilaan käyttäytymistä	.16	.10	.17	.04	.44	-.05	.09	.56	.14	.03	.62
Arvostella ja antaa arvosanoja	.39	.13	.00	.31	.02	.01	.24	.43	.26	.24	.65
9. Eri opetussuunnitelmien käyttötaito											
Käyttää eri opetussuunnitelmia suunnittelun tukena	.25	.16	.15	.04	.12	.13	.20	.02	.16	.75	.79
selitysaste %	39.8	47.3	52.6	56.9	60.5	63.9	66.7	69.4	71.9	74.1	

Faktoroinnin tuloksena saatiin kymmenen faktoria, jotka tiivistettiin kahdeksaan eri faktoriin. Ensimmäinen faktori nimitettiin ”Pedagogisten ja didaktisten taitojen” faktoriksi. Faktori muodostuu yhteensä seitsemästätoista liikunnanopettamiseen liittyvästä pedagogisesta ja didaktisesta taidosta kuten eriyttämisestä, palautteen antamisesta, erilaisten opetusmenetelmien ja opetustapojen käytöstä sekä opettajan omista lajitaidoista. Ensimmäiseen faktoriin pakotettiin siirtymään kolme väittämää, jotka sopivat siihen paremmin taitojen luonteen takia. ”Suunnitella pidempi liikuntajakso” -osio siirrettiin liikuntakasvatustaitofaktorista ensimmäiseen faktoriin. Ennen siirtoa lataus oli .45 ja pakotetun siirron jälkeen .41. ”Organisoida opetustilanteita tunnin aikana” osio siirrettiin kahdeksannesta faktorista ensimmäiseen faktoriin. Ennen siirtoa lataus kahdeksanteen faktoriin oli .59 ja siirron jälkeen ensimmäisessä faktorissa .40. Ensimmäiseen faktoriin siirrettiin myös ”Eriyttää

opetusta” -osio, jonka lataus ennen siirtoa oli .57 ja siirron jälkeen .48. Faktorin Cronbachin alfakero on .95.

Toiseen faktoriin latautui kuusi osiota, jotka nimettiin liikuntakasvatustaidoiksi. Osiot kertovat opettajan liikuntakasvatustaidoista, joka sisältää kasvattamisen liikunnan avulla ja kasvattamisen liikuntaan. Myös liikuntapahtuman järjestämisen -osio latautui tähän faktoriin. Faktorin Cronbachin alfakero on .86.

Kolmas faktori ”Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen” koostuu viidestä eri osiosta. Faktori kertoo opettajan taidoista kohdata erityisoppilas, jolla on jokin erityisominaisuus tai hän käyttäytyy häiriköivästi. Lisäksi faktori sisältää opettajan motivointitaidot ja kuinka motivoitua liikuntakielteistä oppilasta. Tähän faktoriin siirrettiin neljänestä ”Turvallisuus” faktorista osio ”Tunnistaa oppimisvaikeudet”. Ennen siirtoa lataus viidenteen faktoriin oli .51 ja siirron jälkeen lataus neljanteen faktoriin on .42. Faktorin Cronbachin alfakero on .83.

Neljäs faktori nimitettiin ”Turvallisuus” faktoriksi. Faktoriin latautuu kuusi osiota, kuten esimerkiksi koululainsäädännön tunteminen, ensiaputaitojen hallinta ja turvallisuuden huomioiminen opetustilanteessa. Faktorin Cronbachin alfakero on .77.

Viidenteen faktoriin ”Oman opetuksen kehittäminen- ja oppilaiden kuuntelutaito” latautui neljä osiota. Faktori sisältää oman opetuksen kehittämistaidon ja oppilaiden kuuntelutaidon lisäksi taidon luoda vuorovaikutteinen opetustilanne ja soveltaa biomekaanisia periaatteita opetukseen. Faktorin Cronbachin alfakero on .76.

Kuudennessa, ”Vuorovaikutustaidot” -faktorissa osioita on viisi, joista yksi taito on opetusryhmänhallinta ja muut taidot liittyvät vuorovaikutteisen ilmapiirin luomiseen liikuntatunnilla. ”Hallita opetettava ryhmä” -osio siirrettiin yhdeksänestä faktorista kuudenteen faktoriin. Ennen pakotettua siirtoa lataus oli .50 ja siirron jälkeen lataus kuudennelle faktorille on .40. Faktorin Cronbachin alfakero on .86.

Seitsemänten, ”Muu suhdetoiminta” -faktoriin, kuuluu kaksi osiota koulun ulkopuolisten tahojen kanssa liittyvään suhdetoimintaan. Yksi osio liittyy opettajien keskinäiseen yhteistyöhön. Kolmas osio on siirretty tähän faktoriin yhdeksänestä

faktorista, koska se sopii taidon luonteen kannalta siihen paremmin. Ennen siirtoa latausfaktorille oli .59. Pakotetun siirron jälkeen lataus seitsemänteen faktoriin on .28. Faktorin Cronbachin alfakerroin on .71.

Kahdeksanteen faktoriin latautuu kolme eri osiota. ”Instruktionanto- ja oppilaan arviointitaito” -faktorin osiot koostuvat instruktioantotaidosta, oppilaan käytöksen havainnoimisesta, arvioinnista ja arvosanojen antamisesta. Faktorin Cronbachin alfakerroin on .70.

Yhdeksäs, ”Eri opetussuunnitelmien käyttö” -osio, on jätetty erilliseksi taidoksi, koska se latautuu muihin faktoreihin hyvin heikosti. Osion lataus on .75.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuus perustuu validiteettiin ja reliabiliteettiin. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittauksen satunnaisvirheettömyyttä. Mittauksen reliabiliteetti kertoo tutkimuksen ei-sattumanvaraisista tuloksista eli tulosten tarkkuudesta. Sisäistä reliabiliteettia voidaan mitata teettämällä kyselyn uudelleen. Jos mittaustulokset ovat samoja kuin aikaisemmin, mittari on reliaabeli. Ulkoinen reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että sama tutkimus on toistettavissa muissakin olosuhteissa. (Metsämuuronen 2006, 66.)

Metsämuuronen (2006, 67–69) kirjoittaa, että mittarin ja tutkimuksen reliabiliteetti voidaan laskea kolmella eri tavalla. Toistomittauksella tutkitaan samaa ryhmää samalla mittarilla eri aikoina. Rinnakkaistutkimuksella tutkitaan kahta tai useampaa ryhmää eri mittareilla. Kolmantena keinona mittarin reliabiliteetin selvittämiseksi on tutkia sen sisäistä yhdenmukaisuutta. Sen tutkiminen tapahtuu split-half -menetelmällä, jossa aineisto jaetaan kahtia ja tutkitaan niiden välistä korrelaatiota. Toinen tapa on tutkia faktorianalyysin avulla faktorirakenteen luotettavuutta.

Tässä tutkimuksessa on käytetty faktorianalyysiä ja sen sisäistä yhdenmukaisuutta on tutkittu Cronbachin alfa -kertoimen avulla. Cronbachin alfa -arvo kertoo faktorin sisäisestä yhdenmukaisuudesta. Tämän tutkimuksen kymmenen faktorin Cronbachin

alfa -arvot vaihtelivat välillä 0.68–0.94 (Taulukko 2). Arvot ovat melko korkeita ja ne kertovat, että mittarin osiot ovat konsistensseja keskenään. Tuloksia voidaan pitää tilastollisessa mielessä merkitsevinä. Pienen otoskoon (n=81) takia luotettavuutta kannattaa kuitenkin tarkastella kriittisesti.

Mittarin luotettavuutta parantaa se, että on valmis kysely, jota on käytetty aikaisemmin. Haapakangas (2007) on tutkinut liikunnanopettajaopiskelijoiden kokemia opetustaitoja. Hänen tutkimuksensa otoskoko oli suuri (n=530). Haapakankaan (2007, 32) tutkimuksessa faktoreita muodostui seitsemän, joiden Cronbachin alfa -arvot vaihtelivat 0.92 ja 0.74 välillä. Mittari on melko luotettava. Myös Nieminen ja Varstala (2004) ovat käyttäneet tutkimuksessaan samantyyppistä mittaria, jolla tutkimustulokset ovat yhteneviä Haapakankaan tutkimuksen kanssa.

Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten yleistettävyyttä. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen omaa luotettavuutta. Sen edellytyksenä on, että tutkimuksessa käytetyt käsitteet ja teoriat ovat oikein valittuja. Mittarin sisällön on oltava järkevä ja perusteltu tutkittavan asian kannalta. (Metsämuuronen 2006, 57; 66–68.)

Tässä tutkimuksessa ulkoista validiteettia kannattaa pohtia kriittisesti. Tutkimuskysely lähetettiin 314 luokanopettajalle, joista vain 81 vastasi. Vastausprosentti jää melko alhaiseksi (25,8%). Alhainen vastausprosentti johtuu varmasti tutkimuskyselystä, joka lähetettiin sähköpostilla. Sähköposti ei ole kovin henkilökohtainen lähestymistapa, joten siihen on helppo olla vastaamatta. Enemmän vastauksia olisi voinut saada viemällä tutkimuskyselyt paperiversiona opettajanhuoneisiin tai lähettämällä ne postitse. Tutkija kuitenkin katsoi, että olisi ollut liian työlästä käydä 39 alakoulussa viemässä ja hakemassa kyselyt. Kustannussyistä päädyttiin myös sähköpostikyselyyn. Suurin vastausprosentti olisi varmaan ollut silloin, jos olisi kohdannut opettajat henkilökohtaisesti. Se tuskin olisi kuitenkaan ollut mahdollista kovin lyhyessä ajassa. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, mutta siitä voidaan nähdä suuntaviivoja, mitkä taidot luokanopettajat kokevat liikunnan opetuksessa heikoimmaksi. Sen pohjalta voidaan pohtia, tulisiko asialle tehdä jotain esimerkiksi luokanopettajien liikuntakoulutuksessa.

Tutkimuksen sisäistä validiteettia tarkasteltaessa on otettava huomioon myös mittarin luotettavuus. Mittarin validiteetti voidaan jakaa tutkimisen validiuden, kriteerivalidiuden ja käsitevalidiuden tutkimiseen. Kriteerivalidius tarkoittaa sitä, että mittarilla saatuja arvoja verrataan johonkin olemassa olevaan arvoon, joka toimii validiuden kriteerinä. Tällainen kriteeri voidaan saada esimerkiksi toisella mittarilla samanaikaisesti mitatusta arvosta. Käsitevalidius tarkoittaa sitä, että ovatko yksittäiset samaa asiaa käsittelevät muuttujat keskenään enemmän yhteydessä toisiinsa kuin jonkin muun, eri asiaa käsittelevän muuttujan kanssa. (Metsämuuronen 2006, 66–67.)

Tutkimuksen sisäiseen validiteetin saattaa aiheutua virheitä, jos tutkittavat käsittävät kyselylomakkeen kysymykset toisin kuin tutkija on ajatellut. Tässä tutkimuksessa mittaria muunneltiin hieman Haapakankaan (2007) ja Niemisen ja Varstalan (2004) mittarista. Uutta kyselylomaketta esiteltiin liikunnanopettajaopiskelijoilla. Heiltä pyydettiin kommentteja, jos he eivät ymmärtäneet jotain kohtaa. Tutkimuksen käsitteet ja kysymykset olivat hyvin yksiselitteisiä, eikä tutkittavilla ollut juuri tulkinnan varaa kysymysten suhteen. Kyselyn käsitteet pitäisivät olla tuttuja tutkittaville opettajakoulutuksen myötä.

7 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTA

7.1 Luokanopettajien kokemat opetustaidot liikunnassa

Luokanopettajien koettuja opetustaitoja mitattiin keskiarvotestillä. Koko aineistosta (n=81) saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että luokanopettajat kokevat parhaimmiksi taidoikseen vuorovaikutustaidot. Toiseksi parhaimmaksi taidoikseen he kokevat instruktioantotaidot sekä oppilaan arvioimisen. Turvallisuuteen liittyvät asiat luokanopettajat kokevat hallitsevansa kolmanneksi parhaiten. Neljäntenä luokanopettajat kokevat osaavansa liikuntakasvatustaidot. Viidenneksi parhaiten luokanopettajat kokevat osaavansa motivoida ja kohdata erityisoppilaita. Kuudentena osa-alueena luokanopettajat kokevat osaavansa liikuntaan liittyvät pedagogiset ja didaktiset taidot. Seuraavaksi luokanopettajat kokevat osaavansa kehittää omaa opetusta ja kuunnella oppilaita. Kahdeksantena opetuslottuvuutena tulee eri opetussuunnitelmien käyttö suunnittelun tukena. Heikoiten luokanopettajat kokevat hallitsevansa suhdetoiminnan koulun ulkopuolisiin päättäjiin ja yhteistyöeliimiin. (Taulukko 3).

Keskiarvoja tarkasteltaessa näyttää siltä, että luokanopettajien kokemukset omista liikunnan opettamiseen liittyvistä taidoista vaihtelevat keskinkertaisen ja hyvän välillä (ka=4.47–5.54).

TAULUKKO 3. Luokanopettajien koetut liikunnan opetustaidot, keskiarvot ja keskihajonnat

Faktorit	Ka	Kh
Vuorovaikutustaidot	5.54	.72
Instruktionanto- ja oppilaan arviointitaito	5.33	.72
Turvallisuus	5.17	.66
Liikuntakasvatustaidot	5.00	.85
Motivointitaito ja erityisoppilaan kohtaaminen	4.94	.77
Pedagogiset ja didaktiset taidot	4.85	.79
Oman opetuksen kehittämis- ja oppilaiden kuuntelutaito	4.78	.80
Eri opetussuunnitelmien käyttö suunnittelun tukena	4.69	1.27
Muu suhdetoiminta	4.47	1.06

Liitteestä kolme näkyy, kuinka tutkittavat ovat vastanneet kuhunkin tutkimuskysymykseen. Taulukkoon on eritelty miesten ja naisten vastausprosentit erikseen sekä yhdessä. Vastausmääristä voidaan huomata, että tutkimuksessa on mukana luokanopettajia jokaiselta taitotasolta. Jotkut opettajat arvioivat itsensä joissakin taidoissa erinomaisiksi, mutta joukosta löytyy myös luokanopettajia, joiden taidot ovat joissakin asioissa erittäin heikkoja. Keskimäärin luokanopettajat arvioivat taitona liikunnassa keskinkertaiseksi tai hyväksi.

7.2 Miesten ja naisten kokemat opetustaidot liikunnassa

Luokanopettajien koettuja opetustaitoja liikunnassa tutkittiin myös sukupuolen mukaan vertailemalla opetustaitojen keskiarvoja mies- ja naisluokanopettajien kesken. Sekä miesten että naisten kokemukset neljän ensimmäisen taidon kohdalla ovat samat. Sukupuolella ei ole eroa näiden taitojen järjestyksessä. Naiset kokevat viidenneksi parhaiten osaavansa motivoida sekä kohdata erityisoppilaita (ka=4.89). Miehet taas kokevat viidenneksi parhaiten osaavansa liikunnan pedagogiset ja didaktiset taidot (ka=5.07). Kuudentena taitona miehillä tulee motivointitaidot ja erityisoppillaan kohtaaminen (ka=5.05). Naisilla puolestaan tulevat kuudentena pedagogiset ja didaktiset taidot (ka=4.76). Seitsemäntenä naiset kokevat hallitsevansa eri opetussuunnitelmien käytön suunnitelun tukena (ka=4.73), kun taas miehet kokevat hallitsevansa oman opetuksen kehittämisen ja oppilaiden kuuntelutaidon (ka=4.97). Kahdeksantena miehet kokevat hallitsevansa muun suhdetoiminnan (ka=4.76). Heikoiten miehet kokevat osaavansa eri opetussuunnitelmien käytön (ka=4.58). Naiset kokevat toiseksi huonoiten osaavansa kehittää omaa opetusta ja kuunnella oppilaita (ka=4.70). Heikoiten naiset kokevat osaavansa muuhun suhdetoimintaan liittyvät taidot (4.35). Kun verrataan miesten ja naisten koettujen opetustaitojen keskiarvoja, voidaan todeta, että miehet kokevat keskimäärin hallitsevansa kaikki liikunnan opetukseen liittyvät perustaidot naisia paremmin. (Taulukko 4).

TAULUKKO 4. Luokanopettajien koettujen liikunnan opetustaitojen paremmuusjärjestys sukupuolen mukaan (keskiarvot ja keskihajonnat)

Faktorit	Mies (n=24)	
	Ka	Kh
Vuorovaikutustaidot	5.72	.66
Instruktionanto- ja oppilaan arviointaito	5.62	.70
Turvallisuus	5.39	.62
Liikuntakasvatustaidot	5.20	1.10
Pedagogiset ja didaktiset taidot	5.07	.83
Motivointitaito ja erityisoppilaan kohtaaminen	5.05	.95
Oman opetuksen kehittämis ja oppilaiden kuuntelutaito	4.97	.83
Muu suhdetoiminta	4.76	1.26
Eri opetussuunnitelmien käyttö suunnittelun tukena	4.58	1.17

Faktorit	Nainen (n=57)	
	Ka	Kh
Vuorovaikutustaidot	5.46	.74
Instruktionanto- ja oppilaan arviointaito	5.21	.70
Turvallisuus	5.08	.66
Liikuntakasvatustaidot	4.92	.72
Motivointitaito ja erityisoppilaan kohtaaminen	4.89	.69
Pedagogiset ja didaktiset taidot	4.76	.76
Eri opetussuunnitelmien käyttö suunnittelun tukena	4.73	1.31
Oman opetuksen kehittämis ja oppilaiden kuuntelutaito	4.70	.77
Muu suhdetoiminta	4.35	.94

Sukupuolen vaikutusta koettuihin liikunnan opetustaitoihin arvioitiin keskiarvotestin merkitsevyydestillä (p-arvo). Taulukosta 5 voidaan havaita, että sukupuolella on merkitystä kuinka instruktio- ja arviointitaidot koetaan. Miehet kokevat hallitsevansa nämä taidot merkittävästi naisia paremmin ($p=.01$).

TAULUKKO 5. Sukupuolen merkitys luokanopettajien koetuissa liikunnan opetustaidoissa (p-arvo)

Taidot	Sukupuoli p-arvo
1. Pedagogiset- ja didaktiset taidot	.10
2. Liikuntakasvatustaidot	.19
3. Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen	.44
4. Turvallisuus	.60
5. Oman opetuksen kehittäminen ja oppilaiden kuuntelutaito	.15
6. Vuorovaikutustaidot	.14
7. Muu suhdetoiminta	.11
8. Instruktionanto- ja arviointitaito	.01**
9. Eri ops:n käyttö	.62

*** <.001, ** <.01, *<.05

7.3 Koulutustaustan merkitys liikunnan opetustaitojen kokemiseen

Luokanopettajien koettuja opetustaitoja liikunnassa tutkittiin myös koulutustaustan mukaan vertailemalla opetustaitojen keskiarvoja pom-opinnot lukeneiden (n=42) ja perusopinnot lukeneiden opettajien kesken (n=42). Koko aineistosta vain yksi opettaja oli lukenut liikunnan aineopinnot, joten hänet jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Taulukosta kuusi voidaan havaita, että kolmen ensimmäisen opetustaidon järjestyksellä ei ole eroa koulutuksesta riippuen. Perusopinnot lukeneet luokanopettajat kokevat myös liikuntakasvatustaidot kolmanneksi parhaiten turvallisuuden luomisen -taidon lisäksi. Pakolliset opinnot lukeneet opettajat kokevat neljänneksi parhaiten hallitsevansa motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaamisen (ka=4.92). Perusopinnot lukeneet opettajat kokevat hallitsevansa viidenneksi parhaiten liikunnan pedagogiset ja didaktiset taidot (ka=5.13), kun taas pakolliset opinnot lukeneet opettajat kokevat nämä taidot

toiseksi heikoimmakseen ($ka=4.59$). Kuudentena taitona pom-oppinnot lukeneet opettajat kokevat hallitsevansa eri opetussuunnitelmien käytön ($ka=4.73$). Perusopinnot lukeneet kokevat kuudentena parhaiten hallitsevansa motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaamisen ($ka=4.95$). Seitsemäntenä taitona on molemmilla koulutustaustoilla omaavilla opettajilla oman opetuksen kehittämistaito sekä oppilaan kuuntelutaito. Toiseksi heikoimmaksi taidoiksi perusopinnot lukeneet opettajat kokevat eri opetussuunnitelmien käytön suunnittelun tukena ($ka=4.64$). Heikoimmaksi taidoikseen molemmat kokevat muuhun suhdetoimintaan liittyvät taidot.

Keskiarvoja tarkasteltaessa voidaan havaita, että liikunnan pakollisten kurssien lisäksi perusopinnot lukeneet luokanopettajat kokevat kaikki muut taidot paremmaksi paitsi eri opetussuunnitelmien käytön suunnittelun tukena sekä hieman huonommin vuorovaikutustaidot. (Taulukko 6).

Arvioitaessa koulutustaustan merkitystä keskiarvotestin merkitsevyydestä, voidaan todeta, että koulutustaustalla on erittäin suuri merkitys pedagogisten ja didaktisten taitojen ($p=.00$) ja liikuntakasvatustaitojen ($p=.00$) kokemisessa. Pakollisten liikunnan opintojen lisäksi perusopinnot lukeneet luokanopettajat kokevat pedagogiset ja didaktiset -taidot sekä liikuntakasvatustaidot erittäin merkitsevästi paremmaksi, kun vain pom-oppinnot lukeneet luokanopettajat. (Taulukko 6).

TAULUKKO 6. Luokanopettajien koettujen liikunnan opetustaitojen paremmuusjärjestys koulutuksen mukaan (ka ja kh) sekä koulutuksen merkitys luokanopettajien koetuissa liikunnan opetustaidoissa (p-arvo)

Faktorit	Pakolliset opinnot (n=42)		
	Ka	Kh	p-arvo
Vuorovaikutustaidot	5.55	.73	.83
Instruktionanto- ja arviointitaito	5.26	.65	.41
Turvallisuus	5.08	.61	.19
Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen	4.92	.78	.88
Liikuntakasvatustaidot	4.76	.81	.00***
Eri ops:n käyttö	4.73	1.32	.73
Oman opetuksen kehittäminen ja oppilaiden kuuntelutaito	4.68	.83	.24
Pedagogiset-ja didaktiset taidot	4.59	.78	.00***
Muu suhdetoiminta	4.33	1.10	.20

Faktorit	Perusopinnot (n=39)		
	Ka	Kh	p-arvo
Vuorovaikutustaidot	5.52	.73	.83
Instruktionanto- ja arviointitaito	5.40	.79	.41
Turvallisuus	5.27	.70	.19
Liikuntakasvatustaidot	5.27	.82	.00***
Pedagogiset-ja didaktiset taidot	5.13	.70	.00***
Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen	4.95	.77	.88
Oman opetuksen kehittäminen ja oppilaiden kuuntelutaito	4.89	.76	.24
Eri ops:n käyttö	4.64	1.22	.73
Muu suhdetoiminta	4.63	.99	.20

*** <.001, ** <.01, *<.05

7.4 Työssäoloajan merkitys liikunnan opetustaitojen kokemisessa

Työssäoloajan merkitystä liikunnan opetustaitojen kokemisessa arvioitiin Pearsonin tulomonentti korrelaatiokertoimen avulla. Taulukosta seitsemän voidaan havaita, että työssäolovuosien määrä korreloi merkitsevästi kolmen liikuntaidon kanssa.

Työssäolovuosien määrä korreloi melkein merkitsevästi instruktioantotaitojen ja oppilaan arviointitaitojen kokemisen kanssa ($p=.05$). Työssäolovuosilla on merkitystä enemmän motivointitaitojen ja erityisoppilaan kohtaamistaidoissa ($p=.01$). Eniten työssäolovuodet vaikuttavat muun suhdetoiminnan taitojen kokemiseen ($p=.00$). Keskimääräinen työssäoloaika on 17,5 vuotta.

TAULUKKO 7. Työssäolovuosien ja liikunnanopetustaitojen keskinäiset Pearsonin tulomomenttikorrelaatio kertoimet ja merkitsevyysarvo (p-arvo)

Taidot	Työssäolovuodet	
	korrelaatio	p-arvo
1. Pedagogiset-ja didaktiset taidot	.13	.22
2. Liikuntakasvatustaidot	.18	.10
3. Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen	.26	.01**
4. Turvallisuus	.09	.40
5. Oman opetuksen kehittäminen ja oppilaiden kuuntelutaito	.06	.56
6. Vuorovaikutustaidot	.04	.67
7. Muu suhdetoiminta	.30	.00***
8. Instruktioanto- ja arviointitaito	.21	.05*
9. Eri ops:n käyttö	.18	.10

*** $<.001$, ** $<.01$, * $<.05$

8 POHDINTA

Työn tarkoituksena oli selvittää luokanopettajien kokemuksia heidän liikunnanopetustaidoistaan. Tutkimuksessa selvitettiin miten luokanopettajat yleisesti kokivat omat taitonsa liikunnassa. Tämän lisäksi tutkimuksessa syvennyttiin tutkimaan kolmen taustatekijän: sukupuolen, koulutuksen ja työssäolovuosien yhteyttä koettuihin liikunnanopetustaitoihin.

Tutkimus suoritettiin sähköpostilla Kouvolan alueen alakouluissa. Alhaisen vastausprosentin (25,8 %) johdosta on tutkimusta syytä tarkastella kriittisin silmin. Vaikka otoskoko on pieni, on tutkimustuloksilla useassa kohdin yhteneväisyyksiä aikaisempien tutkimuksien kanssa (Penttinen 2001; 2003, Forss 2008, Kotkajärvi 1994). Tutkimuksessa käytettyä mittaria on käytetty muissakin tutkimuksissa ja mittari on osoittautunut luotettavaksi. Joistakin liikunnanopetustaidoista olisi voinut olla useampi kysymys.

Tässä tutkimuksessa on tutkittu luokanopettajien kokemuksia opetustaidoista liikunnassa. Todellisuudessa tilanne liikuntatunneilla voi olla erilainen. Tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten syvällisyyttä olisi parantanut määrällisen tutkimusotteen lisäksi laadullinen näkökulma. Määrällisen kyselyn lisäksi luokanopettajia olisi voinut vielä haastatella tai observoida todellisessa liikunnanopetustilanteessa. Omaan arvioon perustuva kysely ei välttämättä anna luotettavinta kuvaa luokanopettajien todellisista opetustaidoista. Heillä voi olla väärä kuva omista opetustaidoistaan. He ovat voineet sekä yli- että aliarvioida itseään. Tutkimustuloksiin ja opettajien arvioihin omista liikunnanopetustaidoistaan voi vaikuttaa myös se, opettavatko he liikuntaa tällä hetkellä koulussa. Jokainen luokanopettaja ei opeta liikuntaa, jolloin arviot omista liikunnanopetustaidoistaan ei välttämättä ole realistisia.

Liikunnanopetustaidot ryhmittivät kymmeneksi ulottuvuudeksi, jotka tiivistettiin yhdeksään eri opetustaitoon. Osioiden sisäiset Cronbachin alfa -arvot olivat korkeita, jolloin voidaan tulkita, että osiot mittaavat samantyyppistä asiaa. Tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että luokanopettajat kokevat omat liikunnanopettamisen taitonsa keskimäärin kohtalaisiksi tai hyviksi. Mukaan mahtuu kuitenkin monen tasoisia

opettajia. Parhaimmillaan tutkimuksessa opettaja on arvioinut taitojansa erinomaisiksi. Ikävin oppilaiden kannalta on tilanne, että heillä on opettaja, joka on arvioinut itsensä erittäin heikoksi useissa liikunnanopettamiseen liittyvissä taidoissa. Tällaisen opettajan motivaatio liikunnanopetukseen on varmasti heikko.

Luokanopettajat kokivat parhaiten hallitsevansa vuorovaikutustaidot, instruktioantotaidot ja oppilaan arvioimisen taidon, turvallisuuteen liittyvät asiat sekä liikuntakasvatustaidot. Vuorovaikutustaitojen kokeminen korkeaksi saattaa selittyä sillä, että luokanopettajakoulutukseen valikoituu sosiaalisia henkilöitä, joilla on hyvät valmiudet vuorovaikutussuhteiden luomiseen. Luokanopettajat ovat mahdollisesti ennen opiskeluaan toimineet järjestöissä tai urheiluseuroissa, jossa sosiaaliset taidot ovat harjaantuneet. Turvallisuusasioiden hallinta liittyy muuhunkin toimintaa kuin vain liikuntatunteihin. Niiden hallitseminen voi selittyä sillä, että turvallisuuteen täytyy kiinnittää huomiota jokaisena koulupäivänä. Positiivista on, että luokanopettajat kokevat hallitsevansa neljänneksi parhaiten liikuntakasvatustaidot. Liikunnan omaksuminen elämäntavaksi vaatii kasvatusta liikuntaan ja liikunnan avulla. Luokanopettajien koulutuksessa kasvatustaitoja käsitellään yleisesti ja luultavasti positiivisen liikunta-asenteen vuoksi he ymmärtävät liikunnan merkityksen lapsen elämässä ja osaavat kasvattaa heitä siihen. Penttisen (2001) tutkimuksessa luokanopettajaopiskelijat suhtautuivat myönteisesti liikunnan opettamiseen.

Heikoiten luokanopettajat kokivat hallitsevansa motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaamisen, pedagogiset ja didaktiset taidot, oman opetuksen kehittämisen ja oppilaiden kuuntelutaidon, eri opetussuunnitelmien käytön suunnittelun tukena sekä kaikista heikoiten muuhun suhdetoimintaan liittyvät taidot. Penttisen (2003) tutkimuksessa luokanopettajat kokivat opintojen päättyessä haasteellisimpana erityisoppilaan kohtaamisen ja yhteistyön muiden ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Tästä voidaan päätellä, ettei koulutuksessa käsitellä näitä taitoja kovinkaan paljon. Heikko hallinta näissä taidoissa selittyy tiedon puutteella. Erikoista on, että luokanopettajat kokevat kolmanneksi heikoimmiksi taidoikseen liikuntapedagogiset ja -didaktiset taidot. Nämä taidot ovat liikunnan opetuksen perustaitoja, jotka opettajan tulisi hallita. Liikuntapedagogisten ja -didaktisten taitojen heikko osaaminen viittaa siihen, että luokanopettajien liikuntaan liittyvä koulutus ei ole riittävä siihen, että opiskelijat ehtisivät omaksumaan liikunnalle ominaiset perustaidot. Liikunta

oppiaineena on erikoislaatuinen ja sen opetusympäristö, opetusmenetelmät ja organisoimiseen liittyvät asiat ovat poikkeavia muista alakoulun oppiaineista. Penttisen (2001, 3) mukaan tulevaisuudessa luokanopettajien liikunnanopetuskoulutuksessa tulisi panostaa erityisoppilaiden kohtaamiseen, liikunnan perusopintoihin sekä erityisesti liikuntapedagogisten sisältötietojen ja -taitojen opetuksen kehittämiseen.

Sukupuolen mukaan tarkasteltuna miehet kokivat kaikki taitonsa naisia paremmiksi. Myös Penttisen (2003) tutkimuksessa miehet kokivat valmiutensa liikunnan opetukseen paremmaksi kuin naiset. Merkitsevä tulos oli se, että sukupuolella oli merkitystä instruktio- ja arviointitaidoissa. Miehet kokivat hallitsevansa nämä taidot merkittävästi naisia paremmin. Tulokset voivat selittyä sillä, että miehet tuntevat olevansa urheilullisempia ja ovat kenties olleet enemmän mukana urheiluseuratoiminnassa valmentajana tai urheilijana, jolloin heillä on kokemuksia opettamisesta ja valmentamisesta.

Koulutuksen merkitys osoittautui merkittäväksi tekijäksi liikunnanopetustaitojen kokemisessa. Koulutustaustalla oli erittäin suuri merkitys pedagogisten ja didaktisten sekä liikuntakasvatustaitojen kokemisessa. Pakollisten opintojen lisäksi perusopinnot lukeneet luokanopettajat kokivat nämä merkittävästi paremmiksi kuin vain pakolliset liikunnan opinnot lukeneet opettajat. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että koulutus lisää tietoa ja taitoa. Tämän perusteella voidaan pohtia, kasvaako opetuksen laatu, mitä koulutetumpi henkilö liikuntaa opettaa? Tällöin liikunnan aineopettaja omaisi parhaat valmiudet opettaa liikuntaa alakoulussa. Penttisen (2001) tutkimuksessa riittämättömyyttä opetustaidoissaan kokivat eniten myös vähemmän liikuntakoulutusta saaneet luokanopettajat. Toisessa Penttisen (2003) tutkimuksessa opintojen päättyessä liikunnan pakolliset opinnot omaavista luokanopettajista joka viides koki valmiutensa liikunnan opetukseen riittämättömäksi kaikilla sisältöalueilla. Erikoisopintoja omaavista vain vähemmän kuin joka kymmenes koki ammatillista riittämättömyyttä liikunnassa.

Työssäoloaika korreloi merkittävästi kolmen liikuntataidon kanssa. Työssäolovuosien määrällä oli merkitystä instruktio- ja oppilaan arviointitaitojen kokemisessa, motivointitaitojen ja erityisoppilaan kohtaamisessa sekä muun suhdetoiminnan taitojen kokemisessa. Erityisoppilaan kohtaaminen koettiin yhdeksi heikoimmista taidoista liikunnanopetuksessa. Koulutuksessa ei siihen juurikaan puututa. Työssäoloajan pituus

vaikuttaa varmasti siihen, että kokemuksen kautta taidot karttuvat. Sama pätee muun suhdetoiminnan suhteen. Suhdetoiminnan luomista ei opeteta koulussa, joten kokemuksen kautta luokanopettajat oppivat sitä. Kuuselan ja Nuutisen (1994) tutkimus viittaa myös siihen, että opettajana kehittyminen etenee kokemusten ja työssäolovuosien karttuessa.

Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, mutta niiden merkitystä voidaan pohtia alakoulun liikunnanopetuksessa. Luokanopettajien liikunnanopetustaidoilla on merkitystä yhteiskunnan kannalta. Lapset omaksuvat motoriset taidot ja liikunnan perustaidot alakoulussa. Heillä pitäisi olla hyvät perustaidot yläkouluun mentäessä, jotta yläkoulussa voitaisiin painottaa enemmän terveydellistä näkökulmaa. Alakouluissa opettaa liikuntaa monenlaista koulutusta saaneet luokanopettajat. Parhaimmassa tapauksessa opettajana on liikunnanopettaja ja huonoimmassa tapauksessa vain pakolliset liikuntaoppinnot luenut opettaja, jota liikunta ei kiinnosta. Luokanopettajille jaetaan opetustunteja melko vapaasti ja luokanopettajan liikuntakoulutustaustalla ei ole aina merkitystä liikuntatunteja jaettaessa. Täysin varmaa on, että jokaisen luokan kohdalle ei satu taitavaa ja ammatitaitoista liikunnan perustaidot omaavaa opettajaa.

Mielenkiintoista on pohtia myös luokanopettajien ainearvostuksia. Miten paljon opettajat panostavat liikuntatunteihin ja miten tärkeinä he pitävät niitä muiden aineiden joukossa? Ovatko liikuntatunnit vain huilitunteja, jolloin opettaja pääsee helpolla vai panostetaanko niihin yhtä paljon kuin muihinkin oppiaineisiin? Oman kokemukseni ja kuulemani perusteella osa luokanopettajaystäväistäni myöntää, että he panostavat eniten reaaliaineisiin ja matematiikkaan. Jääkö taito- ja taide-aineet arvostuksessa pakan pohjimmaiseksi? Voiko yhteiskunnan liikunnallisen elämäntavan vähenemisen ja lasten ylipainon ongelman yksi syy olla se, että alakoulun liikunnan opetus ei ole tarpeeksi laadukasta? Liikunnan aineopettajilla olisi todellinen motivaatio panostaa liikunnan herkkyyksikaudella oleviin lapsiin. Lasten siirtyessä yläkouluun liikunnanopettajat kokevat usein oppilaiden taidot eritasoisiksi ja melko heikoiksi. Taidot olisi tullut oppia alakoulussa, jolloin yläkoulussa pystyttäisiin keskittymään terveydelliseen puoleen, kuten opetussuunnitelmassa lukee.

Yksi mahdollisuus alakoulun liikunnanopetuksen laadun takaamiseksi voisi olla ratkaisu, jossa liikunnanaineopettaja opettaisi peruskoulussa jo viidennestä luokasta

ylöspäin. Penttisen (1993) tutkimuksessa luokanopettajat kokivat yhdeksi haastavammaksi tehtävistä opettaa 5–6 luokan oppilaita. Opetussuunnitelman perusteellakin yhteinäinen liikunnanopetuksen linja lähtee viidenneltä luokalta. Luokanopettajat, tai kenties liikunnanohjaajat, voisivat olla hyviä ohjaamaan lapsia liikkumaan leikkien, kuten opetussuunnitelman mukaan tulisi edetä neljänteen luokkaan saakka.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista verrata luokan- ja liikunnanopettajien kokemuksia liikunnan opetustaidoista. Samalla voisi tutkia heidän mielipiteitään siitä, tulisiko alakoulussa olla liikunnassa oma aineopettaja. Jonkin verran liikunnanaineopettajia on myös alakoulussa. Heidän liikunnanopetustaitoja ja opetuskokemuksia olisi myös mielenkiintoista tutkia. Yläkoulun liikunnanopettajilta voisi selvittää, miten he kokevat eri tasoisten luokanopettajien opista tulleiden oppilaiden liikuntataidot yläkouluun tultaessa. Olisi mielenkiintoista myös tietää luokanopettajien aineiden arvostuksia ja kuinka he panostavat kuhunkin oppiaineeseen.

LÄHTEET

Ahtee, M. & Meisalo, V. 1991. Ainedidaktiikka ja kansainvälisyys: ainedidaktiikan symposiumi Helsingissä.

Forss, M. 2008. Luokanopettajien kokemukset omasta aineenhallinnasta liikunnanopetuksessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos.

Graham, G. 2008. Teaching children physical education: Becoming a master teacher. Champaign, IL: Human Kinetics.

Haapakangas, T. 2007. Liikunta-alan opiskelijoiden koetut opetustaidot. Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos.

Harrison, J. M. & Blakemore, C. L. 1992. Instructional strategies for secondary school physical education. Dubuque, Iowa: Brown.

Heikinaro-Johansson, P. 2007. Johdatus liikuntadidaktiikkaan. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P., Huovinen, T. & Kytökorpi, L. (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY.

Helakorpi, S. & Olkinuora, A. 1997. Asiantuntijuutta oppimassa. Helsinki: WSOY.

Helsingin yliopiston luokanopettajan koulutuksen opinto-opas 2008-2011. [viitattu 30.12.2008] Saatavissa: http://www.helsinki.fi/behav/opiskelu/oppaat/opinto-opas08-11/lo_kasvtiede_tutk_vaat.pdf.

Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008-2010. [viitattu 17.12.2008] Saatavissa: <https://www10.uta.fi/opas/tutkintoOhjelma.htm?id=781&lang=fi&rid=1327&uiLang=fi>

Jaakkola, T. 2007. Hyvinvointia tukeva motivaatioilmasto liikunnanopetuksessa. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P., Huovinen, T. & Kytökorpi, L. (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY.

Jyväskylän opettajankoulutuslaitoksen opetusohjelma 2008-2009. [viitattu 29.12.2008]

Saatavissa:

<http://www.jyu.fi/edu/laitokset/okl/opiskelu/luokanopettajakoulutus/Opetusohjelma%202008-2009>.

Jääskeläinen, L., Korpilauri, A. & Tikkanen, J. 1980. Liikunnan didaktiikka. Helsinki: Otava.

Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen opinto-opas 2008-2011. [viitattu 30.12.2008]

Saatavissa: <http://wwwedu.oulu.fi/opas0811/luku08.pdf>

Kajaanin opettajankoulutuslaitoksen sivuainekokonaisuudet. [viitattu 6.7.2009]

Saatavissa: <http://www.kajaaninyliopistokeskus.oulu.fi/koky/liikjaterv/>

Kotkajärvi, J. 1994. Helsinkiläisten luokanopettajien arviointia liikunnanopetustaitojensa riittävydestä. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos.

Kuusela, T. & Nuutinen, H. 1994. Luokanopettaja kasvattajana liikuntatunnilla. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Laakso L. 2007. Johdatus liikuntakasvatukseen ja liikuntapedagogiikan perusteisiin. Teoksessa Heikinaro-Johansson, P., Huovinen, T. & Kytökorpi, L. (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY.

Lahdes, E. 1997. Peruskoulun uusi didaktiikka. Keuruu: Otava.

Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.

Nieminen, P. & Varstala, V. 2004. Eri vuosikursseilla opiskelevien liikunnanopiskelijoiden kokemat opettamisen perustaidot. Saatavissa: http://www.lts.fi/filearc/183_s35-42_Nieminen.pdf

Numminen, P. 2005. Avaa ovi lapsen maailmaan. Tampere: Pilot-kustannus.

Numminen, P. & Laakso, L. 2004. Liikunnan opetusprosessin A, B, C. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 5. Jyväskylä: Kopijyvä.

Penttinen, S. 1995. Liikunnanopettajaksi oppiminen – näkökulmia kehityksestä liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Teoksessa Suoranta, J. & Eskola, J. (toim.) 1995. Liikkuva ihminen ja kasvatus. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C: Katsauksia ja puheenvuoroja 7.

Penttinen, S. 2001. Opettajankoulutuksen merkitys liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi kehittymisessä. Osaraportti 2 : Luokanopettajaopiskelijoiden ammatillisten valmiuksien itsearviointi neljän opettajankoulutusvuoden aikana, Jyväskylän yliopisto.

Penttinen, S. 2003. Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi opettajaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvu ympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Opetushallitus. Saatavissa: http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Rauman opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajan koulutuksen opetussuunnitelma. 2008. [viitattu 29.12.2008] Saatavissa: http://www.edu.utu.fi/opiskelu/2_5_rokl.pdf

Rauman ja Turun opettajankoulutuslaitosten sivuaineet. 2008. [viitattu 29.12.2008] Saatavissa: http://www.edu.utu.fi/opiskelu/3_6_sivuaineet.pdf

Saarikoski, J. & Saarinen, M. 1991. Liikunnanopetus - kasvatusta liikuntaan vai kasvatusta liikunnan avulla? Koululiikunnan tavoitteiden arviointia oppilaiden

kokemusten näkökulmasta. Pro Gradu -työ. Jyväskylän yliopisto.
Opettajankoulutuslaitos.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen opetussuunnitelma 2007–2008. [viitattu 30.12.2008] Saatavissa: http://www.joensuu.fi/kasvtdk/sisallot_opiskelu/pdf/Ops_2007-08_loko.pdf

Telama, R. 2005. Liikuntakasvatusta ei voida ulkoistaa. Liikunta & Tiede 3/05.

Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajan koulutuksen opetussuunnitelma. [viitattu 29.12.2008] Saatavissa: http://www.edu.utu.fi/opiskelu/2_4_tokl.pdf

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005. Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

Varstala, V. 1996. Opettajan toiminta ja oppilaiden liikunta-aktiivisuus koulun liikuntatunnilla. Studies in sport, Physical education and Health, no 45. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.

LIITTEET

LIITE 1

Tutkimuslupa

KOUVOLAN KAUPUNKI
Sivistyspalvelut / Lasten ja nuorten palvelut
Perusopetus
Perusopetuspalvelujen palvelupäällikkö

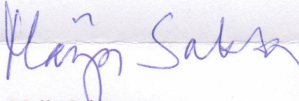
VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

10.3.2009 138 §

Tutkimusluvan myöntäminen Maaria Nortuselle**Päätös**

Myönnän liikunta- ja terveystieteen opiskelija Maaria Nortuselle tutkimusluvan pro gradu – tutkielmaa varten Kouvolan kaupungin peruskouluissa. Tutkimus käsittelee luokanopettajien omia kokemuksia liikunnan opettamisen taidoistaan.

Perusopetuspalvelujen
palvelupäällikkö

Maija Saksela

LIITE 2

Liikunnan opetustaito-kysely

Hei luokanopettaja!

Olen liikunnanopettajaopiskelija ja teen gradua luokanopettajien opetustaidoista liikunnassa. Olen saanut perusopetuspäälliköltä luvan toteuttaa kyselyn ja pyydän ystävällisesti teitä täyttämään alla olevan kyselyn. Toivon, että täytät kyselyn vaikka et tällä hetkellä opettaisi liikuntaa koulussa. Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15 minuuttia. Tutkimuksessani ei tule missään vaiheessa esille sinun tai koulusi nimeä. Kaikki vastaukset käsitellään nimettöminä. Tallennan vastauksesi sähköiseen muotoon ja tuhoan sähköpostit.

Pyydän vastausta kyselyyn 15.4.2009 mennessä.

Terveisin, Maaria Nortunen

Sukupuoli mies ___ nainen ___

Työssäolovuodet opettajana _____

Koulutus liikunnassa Pakolliset liikuntakurssit (pom-oppinot) ___

Perusopinnot (25 op) ___

Aineopinnot (35 op) ___

Muu ___ Mikä? _____

Liikunnan opettaminen edellyttää opettajalta erilaisia taitoja. **Arvioi omia liikunnan opettamiseen liittyviä taitoja realistisesti** seuraavien tekijöiden osalta merkitsemällä **numero** taidon perään asteikolla 1–7.

1=erittäin heikko

2=melko heikko

3=välttävä

4=keskinkertainen

5=hyvä

6=oikein hyvä

7=erinomainen

Taitoni...

1. tunnistaa oppimisvaikeudet _____
2. antaa tarkoituksenmukaista palautetta _____
3. ymmärtää oppilaiden oppimisprosessia _____
4. antaa ensiapua _____
5. arvioida oppilaan tietoja, taitoja ja asenteita liikunnassa _____

6. soveltaa anatomis-fysiologista tietämystä _____
7. hallita opetettava ryhmä _____
8. käyttää huumoria opetuksessa _____
9. hallita eri liikuntalajien lajitaidot _____
10. ohjata oppilaat turvallisesti harjoituspaikalta tai liikuntapaikalta toiselle _____

11. käyttää eri opetussuunnitelmia suunnittelun tukena _____
12. arvostella ja antaa arvosanoja todistukseen _____
13. työskennellä erityisoppilaiden kanssa _____
14. käyttää eri opetusmenetelmiä monipuolisesti _____
15. motivoida liikuntakielteisiä oppilaita _____

16. käyttää erilaisia instruktiotapoja (ohje, malli, näyttö jne.) _____
17. antaa ohjeita liikuntasuorituksen aikana _____
18. eriyttää opetusta _____
19. antaa haasteellisia oppimistehtäviä _____
20. luoda motivoiva ilmapiiri _____

21. nähdä nopeasti suoritusvirheet ja niiden syyt _____
22. valita ja käyttää tarkoituksenmukaisia työtapoja _____
23. luoda oppilaisiin hyvä suhde _____
24. suunnitella pidempi liikuntajakso (vuosi-/jaksosuunnitelma) _____
25. luoda suhteita poliittisiin päättäjiin _____

26. huomioida turvallisuus opetustilanteissa _____

27. tuntea koululainsäädäntö _____
28. työskennellä muiden opettajien kanssa _____
29. suunnitella liikuntatunti _____
30. valita sopivat sisällöt eri ikäisille ja eri taitoisille oppilaille _____

31. kohdata häiriökäyttäytyjät _____
32. käyttää erilaisia motivointikeinoja _____
33. antaa selkeästi tehtävän instruktio _____
34. järjestää liikuntatapahtuma _____
35. organisoida opetustilanteita (oppilaita, välineitä jne.) tunnin aikana _____

36. käyttää erilaisia palautekeinoja (opettaja, oppilas, väline, videokuva) _____
37. soveltaa teoretietoaa liikunnanopetukseen _____
38. luoda positiivinen ilmapiiri _____
39. helpottaa/vaikeuttaa tehtävää yllättäen _____
40. luoda vuorovaikutteinen opetustilanne _____

41. soveltaa biomekaanisia periaatteita opetukseen _____
42. kuunnella aidosti oppilaita _____
43. reflektoida kriittisesti omaa opetusta _____
44. havainnoida oppilaan käyttäytymistä tunnilla (edistymistä, haluttomuutta, aktiivisuutta, jne.) _____
45. luoda suhteita koulun ulkopuolisiin liikuntatoimijoihin _____

46. käyttää hyödyksi liikunnan eri tilanteita kasvatuskeinona _____
47. tukea ja kehittää oppilaan persoonallisuuden eri osa-alueita _____
48. virittää oppilaissa positiivisia liikunta-asenteita/vaikuttaa oppilaiden liikunta-asenteisiin _____
49. ohjata oppilaita elinikäiseen liikunnan harrastamiseen _____
50. kiinnittää huomio oppilaiden fyysisen toimintakykyisyyden kehittämiseen ja terveyden edistämiseen _____

LIITE 3.

Vastausten frekvenssijakaumien prosenttiosuudet yhteensä ja sukupuolittain tarkasteltuna

Opetustaidot	Vastausvaihtoehdot						
	Valid percent %						
	1	2	3	4	5	6	7
1. Pedagogiset ja didaktiset taidot							
16. käyttää erilaisia instruktiotapoja							
mies				16,7	54,2	25	4,2
nainen		3,5	1,8	29,8	42,2	19,3	3,5
yhteensä		2,5	1,2	25,9	45,7	21	3,7
29. suunnitella liikuntatunti							
mies	4,2			12,5	33,3	33,3	16,7
nainen			3,5	14	33,3	38,6	10,5
yhteensä	1,2		2,5	13,6	33,3	37	12,3
30. valita sopivat sisällöt eri ikäisille ja eri tasoisille oppilaille							
mies			4,2	20,8	41,7	29,2	4,2
nainen			3,5	21,1	40,4	31,6	3,5
yhteensä			3,7	21	40,7	30,9	3,7
39. helpottaa/vaikeuttaa tehtävää yllättäen							
mies				25	29,2	33,3	12,5
nainen		3,5		28,1	36,8	24,6	7
yhteensä		2,5		27,2	34,6	27,2	8,6
14. käyttää eri opetusmenetelmiä monipuolisesti							
mies			4,2	33,3	25	25	12,5
nainen		1,8	5,3	33,3	35,1	22,8	1,8
yhteensä		1,2	4,9	33,3	32,1	23,5	4,9
22. valita ja käyttää tarkoituksenmukaisia työtapoja							
mies				16,7	50	25	8,3
nainen			8,8	33,3	43,9	8,8	5,3
yhteensä			6,2	28,4	45,7	13,6	6,2
21. nähdä nopeasti suoritusvirheet ja niiden syyt							
mies	4,2		4,2	20,8	41,7	25	4,2
nainen	1,8		15,8	52,6	17,5	12,3	
yhteensä	2,5		12,3	43,2	24,7	16	1,2
37. soveltaa teoriatietoa liikunnanopetukseen							
mies	4,2	4,2	8,3	12,5	45,8	20,8	4,2
nainen	1,8	3,5	10,5	42,1	28,1	12,3	1,8
yhteensä	2,5	3,7	9,9	33,3	33,3	14,8	2,5
17. antaa ohjeita liikuntasuorituksen aikana							
mies		4,2		4,2	37,5	41,7	12,5
nainen	1,8		1,8	17,5	43,9	29,8	5,3
yhteensä	1,2	1,2	1,2	13,6	42	33,3	7,4
5. arvioida oppilaan tietoja, taitoja ja asenteita liikunnassa							
mies	4,2			4,2	20,8	58,3	12,5
nainen				14	40,4	36,8	8,8
yhteensä	1,2			11,1	34,6	43,2	9,9
6. soveltaa anatomis-fysiologista tietämystä							
mies		4,2	12,5	50	20,8	8,3	4,2

nainen	3,5	5,3	22,8	43,9	17,5	7	
yhteensä	2,5	4,9	19,8	45,7	18,5	7,4	1,2
19. antaa haasteellisia oppimistehtäviä							
mies				20,8	45,8	29,2	4,2
nainen	1,8		3,5	40,4	35,1	14	5,3
yhteensä	1,2		2,5	34,6	38,3	18,5	4,9
9. hallita eri liikuntalajien lajitaidot							
mies	4,2		4,2	33,3	20,8	25	12,5
nainen	3,5	1,8	12,3	40,4	29,8	8,8	3,5
yhteensä	3,7	1,2	9,9	38,3	27,2	13,6	6,2
36. käyttää erilaisia palautekeinoja							
mies		4,2	8,3	20,8	45,8	16,7	4,2
nainen		7	14	47,4	22,8	7	1,8
yhteensä		6,2	12,3	39,5	29,6	9,9	2,5
24. suunnitella pidempi liikuntajakso							
mies	4,2		12,5	16,7	29,2	20,8	16,7
nainen			5,3	22,8	42,1	21,1	8,8
yhteensä	1,2		7,4	21	38,3	21	11,1
35. organisoida opetustilanteita (oppilaita, välineitä jne.) tunnin aikana							
mies			4,2	8,3	33,3	50	4,2
nainen				19,3	47,4	26,3	7
yhteensä			1,2	16	43,2	33,3	6,2
18. eriyttää opetusta							
mies			16,7	12,5	41,7	29,2	
nainen	1,8	1,8	7	22,8	40,4	19,3	7
yhteensä	1,2	1,2	9,9	19,8	40,7	22,2	4,9
2. Liikuntakasvatustaidot							
50. kiinnittää huomio oppilaiden fyysisen toimintakykyisyyden kehittämiseen ja terveyden edistämiseen							
mies		4,2		16,7	41,7	33,3	4,2
nainen				35,1	36,8	26,3	1,8
yhteensä		1,2		29,6	38,3	28,4	2,5
48. virittää oppilaissa positiivisia liikunta-asenteita							
mies		4,2		16,7	25	45,8	8,3
nainen				17,5	49,1	24,6	8,8
yhteensä		1,2		17,3	42	30,9	8,6
49. ohjata oppilaita elinikäiseen liikunnan harrastamiseen							
mies		4,2		29,2	16,7	33,3	16,7
nainen	1,8			33,3	40,4	21,1	3,5
yhteensä	1,2	1,2		32,1	33,3	24,7	7,4
34. järjestää liikuntatapahtuma							
mies	8,3			20,8	16,7	41,7	12,5
nainen	1,8	1,8	12,3	40,4	24,6	12,3	7
yhteensä	3,7	1,2	8,6	34,6	22,2	21	8,6
47. tukea ja kehittää oppilaan persoonallisuuden eri osa-alueita							
mies			4,2	20,8	41,7	29,2	4,2
nainen	1,8		7	28,1	40,4	19,3	3,5
yhteensä	1,2		6,2	25,9	40,7	22,2	3,7
46. käyttää hyödyksi liikunnan eri tilanteita kasvatukseen							
mies	4,2	4,2		8,3	41,7	29,2	12,5
nainen			5,3	24,6	38,6	19,3	12,3
yhteensä	1,2	1,2	3,7	19,8	39,5	22,2	12,3

3. Motivointitaidot ja erityisoppilaan kohtaaminen						
13. työskennellä erityisoppilaiden kanssa						
mies	4,2		37,5	29,2	16,7	12,5
nainen		7	24,6	38,6	22,8	7
yhteensä	1,2	4,9	28,4	35,8	21	8,6
31. kohdata häiriökäyttäytyjät						
mies		4,2	20,8	29,2	29,2	16,7
nainen		8,8	28,1	36,8	24,6	1,8
yhteensä		7,4	25,9	34,6	25,9	6,2
32. käyttää erilaisia motivointikeinoja						
mies		8,3	25	25	29,2	12,5
nainen		5,3	33,3	33,3	28,1	
yhteensä		6,2	30,9	30,9	28,4	3,7
15. motivoida liikuntakielteisiä oppilaita						
mies	4,2	4,2	4,2	33,3	37,5	8,3
nainen			7	36,8	38,6	17,5
yhteensä	1,2	1,2	6,2	35,8	38,3	14,8
1. tunnistaa oppimisvaikeudet						
mies n=24				8,3	54,2	29,2
nainen n=57				24,6	43,9	24,6
yhteensä				19,8	46,9	25,9
4. Turvallisuus						
4. antaa ensiapua						
mies	4,2	4,2	20,8	45,8	16,7	8,3
nainen	3,5	17,5	42,1	21,1	14	1,8
yhteensä	3,7	13,6	35,8	28,4	14,8	3,7
3. ymmärtää oppilaiden oppimisprosessia						
mies				8,3	54,2	33,3
nainen			5,3	36,3	33,3	22,8
yhteensä			3,7	28,4	39,5	25,9
2. antaa tarkoituksenmukaista palautetta						
mies			12,5	41,7		33,3
nainen			1,8	15,8	40,4	40,4
yhteensä			1,2	14,8	40,7	38,3
26. huomioida turvallisuus opetustilanteissa						
mies				4,2	29,2	54,2
nainen				1,8	7	49,1
yhteensä				1,2	6,2	43,2
27. tuntee koululainsäädäntö						
mies			4,2	25	33,3	29,2
nainen	1,8	10,5	40,4	26,3	15,8	5,3
yhteensä	1,2	8,6	35,8	28,4	19,8	6,2
10. ohjata oppilaat turvallisesti harjoituspaikalta tai liikuntapaikalta toiselle						
mies				12,5	29,2	33,3
nainen				7	22,8	43,9
yhteensä				8,6	24,7	40,7
5. Oman opetuksen kehittämisen- ja oppilaiden kuuntelutaito						
43. reflektoida kriittisesti omaa opetusta						
mies			4,2	16,7	37,5	37,5
nainen				28,1	42,1	19,3
yhteensä			1,2	24,7	40,7	24,7
42. kuunnella aidosti oppilaita						

mies				4,2	37,5	45,8	12,5
nainen				15,8	35,1	42,1	7
yhteensä				12,3	35,8	43,2	8,6
40. luoda vuorovaikutteinen opetustilanne							
mies				4,2	20,8	37,5	25
nainen				3,5	21,1	45,6	22,8
yhteensä				3,7	21	43,2	23,5
41. soveltaa biomekaanisia peritaatteita opetukseen							
mies				20,8	16,7	33,3	20,8
nainen	17,5	12,3	21,1			33,3	14
yhteensä	12,3	14,8	19,8			33,3	16
6. Vuorovaikutustaidot							
23. luoda oppilaisiin hyvä suhde							
mies						29,2	54,2
nainen	1,8			8,8	35,1	42,1	12,3
yhteensä	1,2			6,2	33,3	45,7	13,6
20. luoda motivoiva ilmapiiri							
mies					12,5	41,7	37,5
nainen	1,8		1,8	22,8	40,4	28,1	5,3
yhteensä	1,2		1,2	19,8	40,7	30,9	6,2
38. luoda positiivinen ilmapiiri							
mies				4,2	41,7	37,5	16,7
nainen				8,8	42,1	42,1	7
yhteensä				7,4	42	40,7	9,9
8. käyttää huumoria opetuksessa							
mies				8,3	20,8	45,8	25
nainen				1,8	12,3	33,3	33,3
yhteensä				1,2	11,1	29,6	37
7. hallita opetettava ryhmä							
mies						41,7	37,5
nainen				5,3	36,8	38,6	19,3
yhteensä				3,7	38,3	38,3	19,8
7. Muu suhdetoiminta							
25. luoda suhteita poliittisiin päättäjiin							
mies	16,7	8,3	8,3	20,8	16,7	25	4,2
nainen	17,5	10,5	28,1	24,6	12,3	7	
yhteensä	17,3	9,9	22,2	23,5	13,6	12,3	1,2
45. luoda suhteita koulun ulkopuolisiin liikuntatoimijoihin							
mies	4,2	12,5	8,3	12,5	33,3	20,8	8,3
nainen	3,5	5,3	21,1	40,4	15,8	14	
yhteensä	3,7	7,4	17,3	32,1	21	16	2,5
28. työskennellä muiden opettajien kanssa							
mies					8,3	25	54,2
nainen				1,8	3,5	29,8	42,1
yhteensä				1,2	4,9	28,4	45,7
8. Instruktio- ja oppilaan arviointitaito							
33. antaa selkeästi tehtävän instruktio							
mies					12,5	29,2	45,8
nainen		1,8			19,3	42,1	29,8
yhteensä		1,2			17,3	38,3	34,6
44. havainnoida oppilaan käyttäytymistä tunnilla							
mies					8,3	33,3	41,7
nainen				1,8	15,8	36,8	38,6

yhteensä			1,2	13,6	35,8	39,5	9,9
12. arvostella ja antaa arvosanoja todistukseen							
mies			4,2	4,2	25	58,3	8,3
nainen			3,5	19,3	43,9	29,8	3,5
yhteensä			3,7	14,8	38,3	38,3	4,9

9. Eri opetussuunnitelmien käyttö

11. käyttää eri opetussuunnitelmia suunnittelun tukena							
mies			4,2	12,5	33,3	20,8	29,2
nainen		3,5		8,8	31,6	28,1	19,4
yhteensä		2,5	1,2	9,9	32,1	25,9	22,2

Vastausvaihtoehdot:

1=erittäin heikko

2=melko heikko

3=välttävä

4=keskinkertainen

5=hyvä

6=oikein hyvä

7=erinomainen